БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 294 (10048) | 1962 оной декабриин 15, суббото | Сэн 2 мүнгэн

Ш. А. Дангетай Н. С. Хрущевой уулзалга

Индиин коммунистическэ партиин түрүүлэгшэ нүхэр Ш. А. Данге гэгшэ Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь нүхэр Н. С. Хрущевтой уулзаба. Инди болон Советскэ Союз хоёрой хоорондын харилсаанһаа гадна, бусад олон асуудалнуудаар уулзалгын үедэ хөөрэлдөөн болоо. Совет арад хадаа Индиин арад тушаа ехэ хани нүхэсэлэй халуун мэдэрэлтэй юм гэжэ Н. С. Хрущев мэдүүлбэ.

Инди болон Советскэ Союз хоёрой хоорондо тогтоһон экономическа болон культурна харилсаануудые совет арад үндэрөөр сэгнэдэг юм гэжэ Н. С. Хрущев хэлэбэ.

Инди болон Хитадай хилэ дээрэ тохёолдоһон хёморол эб найрамдалта хэлсээнүүдэй ёһоор гуримшуулагдаха бэзэ гэжэ этигэжэ байһанаа Н. С. Хрущев мэдүүлбэ.

(ТАСС).

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ СЕССИ ДЭЭРЭ

МОСКВА, декабриин 13. (ТАСС). СССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Соведэй хоёрдохи сесси хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ. Үглөөнэй арбан саг Кремлиин Ехэ ордон соо Союзай Соведэй болон Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседани нээгдээ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, нүхэр Н. С. Хрущевой «Уласхоорондын мүнөөнэй байдал ба Советскэ Союзай гадаадын политика» гэһэн элидхэл зүбшэн хэлсэгдээ. Түрүүшээр эдэ хүнүүд үгэ хэлэбэ: КПСС-эй Ленинградай обкомой нэгэдэхи секретарь В. С. Толстиков, Армениин ССР-эй Наукануудай академиин президент В. А. Амбарцумян, СССР-эй лётчик-космонавт Ю. А. Гагарин.

***

Тэрэ үдэртөө СССР-эй Верховно Соведэй сесси «Уласхоорондын мүнөөнэй байдал ба Советскэ Союзай гадаадын политика» гэһэн нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэл тушаа тогтоол гаргаба. Эб найрамдалые бэхижүүлхэ ба амгалан ёһоор зэргэ оршон ажаһууха ленинскэ гол ёһодо үндэһэлэн, арадуудай хоорондохи хани барисаае саашадань бэхижүүлгэдэ шэглүүлэгдэһэн Советскэ правительствын гадаадын политикые депутадууд нэгэн дуугаар һайшааба.

Сесси дээрэ Югославиин Федеративна Арадай Республикын президент, Югославиин Коммунистнуудай союзай генеральна секретарь Иосип Броз Тито үгэ хэлэбэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь М. П. Георгадзе СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай элидхэл хэбэ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые сесси нэгэн дуугаар батална.

СССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Соведэй хоёрдохи сесси энээгээр хүдэлмэрээ дүүргэбэ.

Декабриин 10-да Кремль соо СССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Соведэй хоёрдохи сесси нээгдээ. Зураг дээрэ: Национальностьнуудай Соведэй ба Союзай Соведэй хамтын заседаниин Президиумдэ. Трибуна дээрэ — СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Арадай Ажахын Соведэй Түрүүлэгшэ В. Э. Дымшиц. ТАСС-ай фотохронико.

Совет Социалис Республикануудай Союзай 1963 оной Гүрэнэй бюджет тухай

Совет Социалис Республикануудай Союзай

Х У У Л И

Совет Социалис Республикануудай Союзай Верховно Совет иигэжэ тогтообо:

1 статья. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй табиһан Союзай 1963 оной Гүрэнэй бюджедые Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй бюджетнэ комиссинуудай элидхэлнүүдээр абтаһан хубилалтануудтай баталха гэбэл: оршынгоо талаар бүхыдөө ...982 мянган түхэриг, гаршынгаа талаар бүхыдөө ...233 мянган түхэриг, тиихэдэ оршонь гаршаһаа 13.749 мянган түхэриг ехэ байха.

2 статья. СССР-эй 1963 оной Гүрэнэй бюджедтэ гүрэнэй кооперативна предприятинууд болон организацинуудаа орохо олзые — эрьесын налог, олзо доходһоо оршо, подоходно налог, социалис ажахыһаа орохо оршонууд — бүхыдөө 79.799.179 мянган түхэриг байхаар тогтоохо.

3 статья. СССР-эй 1963 оной гүрэнэй бюджедтэ арадай ажахые һомололгодо — хүндэ промышленность, барилгын индустри, хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленность, хүдөө ажахы, транспорт, ажаһуудалай-коммунальна ажахы болон арадай ажахын бусад һалбаринуудые саашадань хүгжөөлгэдэ — хамта дээрээ 34.543.008 мянган түхэриг гаргашалхаар тогтоохо.

4 статья. СССР-эй 1963 оной Гүрэнэй бюджедтэ социально-культурна хэмжээ ябуулгануудые — бүгэдэ болбосоролой гэгээрэлэй һургуулинууд, техникумүүд, дээдэ һургуулинууд, научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаанууд, мэргэжэлэй-техническэ һургуулинууд, библиотекэ, клубууд, театрнууд, хэблэл, радио-дамжуулга болон гэгээрэлэй ба соёл культурын бусад хэмжээ ябуулганууд; больницанууд, үхибүүдэй яслинууд, санаторинууд болон элүүрые хамгаалгын, физическэ культурын бусад эмхи зургаануудые; пенси болон тэдхэмжэ олгохо һомололгодо — хамта дээрээ 30.998.390 мянган түхэриг, тэрэ тоодо гүрэнэй социальна страхованиин бюджедэй талаар 9.141.011 мянган түхэриг байхаар тогтоохо.

5 статья. СССР-эй 1963 оной Гүрэнэй бюджедтэ гүрэн хамгаалха хэрэгтэ 13.888.808 мянган түхэриг гаргахаар тогтоохо.

6 статья. СССР-эй 1963 оной Гүрэнэй бюджедтэ гүрэнэй засагай органуудые, гүрэнэй захиргаанай органуудые, һүүд ба прокуратурые һомололгодо 1.104.135 мянган түхэриг гаргашалхаар тогтоохо.

7 статья. 1963 оной союзна бюджет оршынгоо талаар ...498.497 мянган түхэриг, гаршынгаа талаар ...748 мянган түхэриг, тиихэдэ оршонь гаршаһаа 13.749 мянган түхэригөөр ехэ байхаар баталха.

8 статья. Союзна республиканудай 1963 оной гүрэнэй бюджедүүдые оршо, гаршын талаар 47.347.413 мянган түхэриг байхаар баталха, тэрэ тоодо союзна республиканууд иимэ байха:

(мянган түхэригөөр)

Россин Советскэ Федеративна Социалис Республика	27.861.824
Украинын Совет Социалис Республика	7.886.938
Белоруссиин Совет Социалис Республика	1.473.906
Узбегэй Совет Социалис Республика	1.364.230
Казагай Совет Социалис Республика	3.566.353
Грузиин Совет Социалис Республика	804.197
Азербайджанай Совет Социалис Республика	761.358
Литвагай Совет Социалис Республика	629.954
Молдавиин Совет Социалис Республика	392.533
Латвиин Совет Социалис Республика	525.054
Киргизэй Совет Социалис Республика	453.707
Таджигай Совет Социалис Республика	389.212
Армениин Совет Социалис Республика	471.404
Туркмениин Совет Социалис Республика	415.883
Эстониин Совет Социалис Республика	350.860

9 статья. 1963 ондо ниитэ союзна гүрэнэй налогууд болон олзо доходуудһаа союзна республиканудай гүрэнэй бюджедүүдтэ иимэ хэмжээнэй мүнгэн орохо гэбэл:

а) эрьесын налогһоо ороһон оршоһоо: РСФСР-тэ — 28,5 процент, Украинын ССР-тэ — 30,5 процент, Белоруссиин ССР-тэ — 55,8 процент, Узбегэй ССР-тэ — 77,4 процент, Казагай ССР-тэ — 100 процент, Грузиин ССР-тэ — 84,1 процент, Азербайджанай ССР-тэ — 74,4 процент, Литвагай ССР-тэ — 71,9 процент, Молдавиин ССР-тэ — 25,1 процент, Латвиин ССР-тэ — 10,8 процент, Киргизэй ССР-тэ — 94,0 процент, Таджигай ССР-тэ — 100 процент, Армениин ССР-тэ — 93,6 процент, Туркмениин ССР-тэ — 100 процент, Эстониин ССР-тэ — 42,6 процент;

б) 1963 ондо гүрэнэй нөөсын кассануудай гүрэнэй урьһаламжада үгэдэг нөөсын ургалтаһаа орохо мүнгэнһөө, 1963 ондо Гүрэнэй шүүбэритэ 3 проценттэй урьһаламжа тараалгаһаа орохо мүнгэнһөө — 50 процент.

в) хүн зоной подоходно налогһоо Киргизэй ССР-эй, Армениин ССР-эй гүрэнэй бюджедүүдтэ — 100 процент.

1963 оной союзна бюджедэй мүнгэнһөө Казагай ССР-эй гүрэнэй бюджедтэ 1.036.314 мянган түхэриг, Туркмениин ССР-эй гүрэнэй бюджедтэ 92.614 мянган түхэриг гаргажа үгэхэ. Энэ зөөри СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ 1963 оной Гүрэнэй түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудта һомологдохо байна.

10 статья. СССР-эй 1963 оной Гүрэнэй бюджет тушаа Союзай Соведэй, Национальностьнуудай Соведэй бюджетнэ комиссинуудай хэһэн дурадхалнууд ба ажаглалтануудые, тэрэшэлэн СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай заседанинууд дээрэ депутадуудай хэлэһэн дурадхалнууд болон ажаглалтануудые хаража үзөөд, зохихо шиидхэбэри абахыень СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1962 оной декабриин 12.

«Уласхоорондын мүнөөнэй байдал ба Советскэ Союзай гадаадын политика» гэһэн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэл тушаа

СССР-эй Верховно Соведэй

Т О Г Т О О Л

Совет Социалис Республиканудай Союзай Верховно Совет «Уласхоорондын мүнөөнэй байдал ба Советскэ Союзай гадаадын политика» гэһэн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэл зүбшэн хэлсээд, иигэжэ тогтообо:

...ёһоор зэргэ ажаһууха ленинскэ гол ёһонуудые үндэһэлэн, эб найрамдал, арадуудай хоорондохи ...барисаае саашадань бэхижүүлгэдэ зорюулагдаһан Советскэ правительствын гадаадын политикые һайшааха.

...онно Куба шадар болоһон аюултай шанга ...дабаха талаар, уласхоорондын түгшүүрилые ...талаар Советскэ правительствын бэелүүлһэн ябуулгануудые һайшааха.

...рна дайнда дэлхэйе оруулха гэһэн империалистнуудые эб найрамдалта хүсэнүүдэй морально-... талаараа илаһан ябадал уласхоорондын аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ, шиидхэгдээгүй асуудалнуудые саашадаа хэлсээ хэжэ, амгалан ёһоор шиидхэхэ таатай зохид арга боломжо нээжэ үгэбэ.

Совет Социалис Республиканудай Союзай Верховно Совет Карибска далай шадар болоһон хёмороое амгалан ёһоор болюулха талаар Советскэ правительствын гаргаһан хүсэл оролдолгые дэмжэһэн бүхы арадуудта, тэрэшэлэн правительствануудта, парламентнуудта, ниитын организацинуудта, ниитын ажал ябуулагшадта баяр хүргэнэ, тиигээд ээрхэг түримхэй империалис политикада эсэргүү, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ хуряахын түлөө, шиидхэгдээгүй асуудалнуудые хэлсээ хэжэ, амгалан ёһоор гуримшуулхын түлөө, газар дэлхэй дээрэ эб найрамдал байгуулхын, бэхижүүлхын аша туһада хёрхо һэргэг байхые, эрид шууд хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлжэ байхые һайн һанаатай бүхы хүнүүдые уряална.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1962 оной декабриин 13.

ЯМАР ҮРЭ ДҮНТЭЙГӨӨР ЖЭЛЭЭ ДҮҮРГЭЖЭ, ШЭНЭ ЖЭЛ УГТАХАЯА БАЙНАТ?

Ахын аймаг гүрэндэ мяха, һү худалдаха түсэбөө дүүргэбэ. Хойто Байгалай аймаг мяха худалдаха, Түнхэнэй, Баунтын аймагууд һү тушааха түсэбөө үлүүлбэ. Эдэнэрһээ жэшээ абыт!

Зүгөөр республикамнай бүхы дээрээ мяха худалдаха түсэбөө миил 82 процентдэ, һү 85 процентдэ хүргөөд байнхай. Илангаяа Улаан-Үдын нютагай үйлэдбэриин управлениин харьяата ажахынууд республикаяа гэдэргэнь татажа байна.

Жэлэй дүүрэтэр тон үсөөн үдэр үлэбэ. Эдэ үдэрнүүдтэ мяха, һү гүрэндэ худалдаха түсэбөө дүүргэхэ гээшэ республикын ажалшадай дайшалхы зорилго мүн.

Түсэбөө бүхыдэнь дүүргэө

ПЕТРОПАВЛОВКА. (Телефоноор абтаба). КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй шиидхэбэреэр урмашан зоригжоһон Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд Зэдынгээ аймаг дотор түрүүлэн гүрэндэ хүдөө ажахын продуктнуудые худалдаха түсэбөө бүхыдэнь дүүргэө. Түсэбэй ёһоор 4685 центнер мяха худалдаха байгаад, мүнөө 4726 центнер тушаанхай. Жэлэй дүүрэтэр түсэбһөө гадуур 800 центнер мяха гүрэндэ тушааха уялга абанхай.

Һү худалдаха түсэб үлүүлэн дүүргэгдэжэ, гүрэндэ 7920 центнер тушаагдаа. Нооһо худалдаха түсэб 40 центнерээр үлүүлэн дүүргэгдээ гэхэ гү, али бэлэдхэлэй пунктда 1050 центнер нооһон оруулагдаа. Гүрэндэ үндэгэ худалдаха түсэб мүн лэ нилээд үлүүлэн дүүргэгдэһэн байна.

Байгша ондо ороохо таряа гүрэндэ тушааха түсэб амжалтатайгаар дүүргэгдэжэ, 5791 центнер таряа тушаагдаа.

Г. Цыреторов.

Республикын колхоз, совхозуудта гүрэндэ мяха, һү худалдаха жэлэй түсэбэй дүүргэлтэ тухай

1962 оной декабриин 10-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймаг, управлени	Мяхан	Һүн
Загарайн	71	72
Мухар-Шэбэрэй	74	74
Сэлэнгын	82	92
Тарбагатайн	73	78
Советскэ	86	86
УЛААН-ҮДЫН УПРАВЛЕНИ (бүхыдөө)	77	81
Баргажанай	75	92
Кабанскын	90	79
Ахын	102	103
Прибайкалиин	69	78
Түнхэнэй	77	100
КАБАНСКЫН УПРАВЛЕНИ (бүхыдөө)	81	88
Бэшүүрэй	79	81
Зэдын	87	90
Захааминай	93	95
Хяагтын	81	72
ХЯАГТЫН УПРАВЛЕНИ (бүхыдөө)	84	83
Яруунын	86	84
Хориин	85	95
ХОРИИН УПРАВЛЕНИ (бүхыдөө)	85	89
Мал шахалгын совхоз	105	59
Баунтын	95	114
Хойто-Байгалай	111	99,7

Манай түрэл Коммунис партиин ноябриин Пленумэй шиидхэбэринүүдээр зоригжоһон хүдөө ажалшад шэнэ шэнэ амжалтануудые туйлана. Хориин аймагай Чисаанын совхоз гүрэндэ һү худалдаха жэлэйнгээ түсэб дүүргээд, түсэбһөө гадуур 4 мянган центнер һү худалдаа. Тус совхоздо үнеэн бүриһөө 1500 литр һү һааха уялгаяа зуугаад литрээр үлүүлэн дүүргэһэн эрхим һаалишан Н. Санжиева мүрысөөндэ түрүүлээ. Тиигэжэ нүхэр Н. Санжиева гансашье совхоз соогоо бэшэ, бүхы аймагтаа мэдээжэ болоо. Зураг дээрэ: һаалишан Н. Санжиева.

С. Балдуевай фото.

Зориһондоо хүрэхэ даа, залуушуулнай!

Хэды залуушье һаа, ажалша шамбай, һайхан сагаан сэдьхэлтэй, урагшаа һанаатай хадань, үетэн нүхэдынь бултаараа тэрээниие ходо хүндэлжэ, магтажа ябадаг.

— Манай Александр ажалдаа абьяастай, шударгы бэрхэ хүбүүн даа, — гэжэ дүй дүршэлтэй һаалишан Буда-Ханда Бальчинова болоод бусадай баяртай омогтойгоор магтахань дэмы бэшэ.

Һаалишанаар хүдэлжэ эхилһээрнь али олон түгшүүрилтэй ушарнуудай дайралдабашье, эрид зантай энэ хүбүүн зүрхэеэ мохоогүй, улам зоримгойгоор ябажа, ажабайдалай үргэн замда гараа.

Иигэжэл олоһон онол арга, дүй дүршэлөөрөө, шэнэ түрүү аргын ашаар һайн дүнгүүдые туйлана ха юм. Жэлһээ жэлдэ абаһан уялгаяа нэрэтэй солотойгоор дүүргэдэг, хэлэһэндээшье хүрэдэг. Нёдондо 15 үнеэдһээ 15 тугал абажа, бүрин бүтэнөөр түлжүүлээд, үнеэн бүриһөө 1700 литр һү һаажа, хэлэһэн үгэдөө хүрөө. Мүнөөшье үнеэн бүриһөө 1800 литр һү һааха уялгаяа дүүргүүтэй.

— Саашадаа бүри ехэ һү һааха арга боломжо манайда бии. Үнеэдэйнгээ үбһэ тэжээлыень һүнэй гарасын зэргээр нэмээд, шэмэтэ силос горитойгоор эдюулжэ, талха таряанай зүйл һайтар үгэлсэхэдэ һүн яһала һаагдаха, — гэжэ комсомолой комитедэй гэшүүн, һаалишан басаган Дарима Ринчинова мэдүүлнэ.

Тиигэжэ эндэхид байгша оной дүүрэтэр 33900 литр һаажа, 25520 литр һү гүрэндөө худалдаха даабаряа дүүргэхэнь лабтай.

Фермын һаалишад үнеэдээ искусственна аргаар үрэжүүлжэ, томо һайн түл абахын түлөө онсо анхаралаа табина. Үдэшэ, үглөөнэй һаалгын һүүлээр үнеэдээ хёрхоор хаража шалгаад, үрэжүүлгын тусхай газарта асардаг заншалтай.

— Эдэ залуушуултай ажаллахада урматай даа. Хүхюун дорюунууд. хэхэл гээ һаа, хүсэһэндөө хүрэжэл шадаха зон. Эдээндэ туһалхал хэрэгтэй. Ажабайдалай орёо харгыда һаял гаража ябаһан үхибүүд ха юм. Бишье һаалишан болоходоо нилээд зобоһон, тулиһан хүнби. Гэртээ ерээд, эдеэ хоол орохогүй, нойршье хүрэгшэгүй бэлэй. Тиигээд һаалишан болохоб гэжэ үнэн зүрхэнһөө шиидэһэн хойноо зол жаргалтайб гээд тоологшоб, — гэжэ фермын дүй дүршэлтэй һаалишан Норжомо Бадмацыренова хөөрэнэ.

Тэрэ үдэр комсомол-залуушуулай Тохойн фермынхидтэ миин юрын үдэр бэшэ һэн. Огсом зантай хүбүүд, басагад ехэл баяртай, дуутай шуутайнууд байба.

— Үсэгэлдэр — 450, мүнөөдэр 500 литр болобо, һүмнэй үдэр ерэхэ тума дээшэлнэ. Максим Санжиев үсэгэлдэр — 50, мүнөөдэр — 55, Валентина Чойнзонова — 60, Буда-Ханда Бальчинова — 65 литр болгоо. Александр Нимбуев яахадаашье бултанһаа ехые һаагаад лэ байна даа, — гэжэ тоо бүридхэлшын хэлэхэдэ:

— Хэдыб, хэлыт даа, — гэжэ залуу һаалишад: Дарима, Люба, Доржо ехээр һонирхон шууялдашаба.

— Зай, шагнагты, Александр үсэгэлдэр — 64 литр һаагаа, мүнөөдэр — 70 болгобо, бараг аабза?

— Таанад, үетэн нүхэдынь, яашоо зомта, булигдажа байхадаа, «эди шэдииень, нюуса таабарииень» таагаад орхиит, — гэжэ үндэршэг бэетэй, дунда наһанай хүн, ажахын тоосооной тус фермын бригадир Цырен-Даша Нимбуев шоглон энеэнэ.

— Орхигтыл даа, «эди шэди» гэжэ юун байха һэм. Хүйтэнэй саг болоо гээшэ бэзэ. Тиимэһээ үнэн зүрхэнһөө оролдожо, үнеэдээ саг соонь лэ эдеэлүүлхэ, бүлеэн уһаар уһалха, дэлэн хүхыень угаажа, һайтар нидхэрбэл, һүн гарана гээшэ ааб даа. Харин миил ёһо тэдыгээр хандажа, хүсэн байнал гэжэ хэды шобторходо үрэ гарахагүйл, — гэжэ даруухан янзын хүбүүн Александр Нимбуев хэлэнэ.

Залуу хүбүүн даалгагдаһан хэрэгтээ үнэн сэхээр хандахаһаа гадна, үетэн нүхэдтөө шадаха зэргээрээ туһалжа ябадаг һайн һайхан заншалтай.

Иигэжэ үнэн сэхээр, үүсхэл оролдосотойгоор ажалладаг арюухан сэдьхэлтэй залуушуулнай зориһондоо хүрэхэл.

В. Будажапов.

Сэлэнгэ. Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз.

Үгэдөө хүрэбэ

Байгша ондо Хэжэнгын совхозой хоёрдохи отделениин һаалишан Юмжит Дамбаева 17 үнеэдэй тус бүриһөө тугал абаха, үнеэн бүриһөө 1900 литр һү һааха гэһэн социалис уялга абаа һэн. Нүхэр Дамбаева жэлэй эхинһээ хойшо һайнаар ажаллаһанайнгаа ашаар хэлэһэн үгэдөө хүрөө. Энэ жэлэй 11 һарын дүнгөөр нүхэр Дамбаева 17 тугал абажа, үнеэн бүриһөө 2001 литр һү һааба. Энэ амжалтаяа Юмжит Дамбаева КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй хүндэлэлдэ зорюулба.

Анаагай совхозой табадахи отделениин залуу һаалишан Софья Ширапова мүн лэ эрхимээр ажаллаа. Энэ комсомол басаган жэлэй эхинһээ хойшо үнеэн бүриһөө 1982 литр һү һаагаад байна. Мүн тус совхозой түрүү һаалишад Вера Зундуева, Валентина Серебрюхова гэгшэд 11 һарын дүнгөөр үнеэн бүриһөө 1862—1881 литр һү һаабад.

Эдэ һаалишад хайшан гээд иимэ һайн амжалтануудые туйланаб гэхэдэ, тэдэнэр тон түрүүндэ үнеэдээ һайнаар эдеэлүүлдэг, харууһалдаг байна. Тобшоор хэлэхэдэ, ажалдаа үнэн зүрхэнһөө хандадаг, малаа хаһа сагтань эдеэлүүлдэг, уһалдаг, хэбтэрииень хуурайлдаг, сэбэрлэжэ байдаг юм.

К. Жалсараев.

Уласхоорондын мүнөөнэй байдал ба Советскэ Союзай гадаадын полити

1962 оной декабриин 12-то СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

Дэлхэйн бүхы районуудта түгшүүрил болон хёмороо усадхахые түйлаха

Эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө, национальна талаараа бэеэ даанхай байдалаа бэхижүүлхын түлөө нангин тэмсэл хэжэ байһан арадуудта бүхы хэмжээнэй дэмжэлгэ үгэжэ байха гээшэ Советскэ правительствын гадаадын политикын ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдэй нэгэн байгаашье, мүнөөшье байһаар.

Советскэ Союзай, социализмын бүхы лагериин дэмжэлгэдэ түшэглэн национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн бүхы дэлхэйн түүхэтэ амжалтануудые түйлажа байна.

Шэнэ Ази бодожо байна. Тэндэ байһан колониальна империин һүүлшын үлэгдэлнүүд бута сохигдоно. Африкада национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй илалта түгэс урагшаа дабшалта үргэлжэлһөөр. Һаяхан лэ хариин монополинуудай бүрин эзэлдэг газар байһан Латинн Америкэ түүхынгээ шэнэ шатада—национальна талаараа бодото дээрээ бэеэ даанхай байхын түлөө тэмсэлэй шатада оронхой.

Советскэ Союзай үүсхэлээр Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин баталан абаһан колониальна оронууд болон арадуудта бэеэ даанхай байдал олгохо тухай Деклараци Азиин, Африкын, Латинн Америкын арадуудай национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ шэнэ хүсэ оруулаа.

Гэбэшье колонизаторнууд буу зэбсэгээ хуряагаагүй. Тэдэнэр бэеэ даанхай гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгтэ хамааралсажа, олон ушарта хүсөөрөөшье оролсожо, тэдэнэй бэеэ даанхай байдалда, тэдэнэй эрхэ сүлөөдэ һаад хэжэ, арадуудай революционно сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй харгы замда хаалта хэхые һэдэнэ. Арадуудай сүлөөрэлгын тэмсэлдэ хамааралсажа, империалистнууд-колонизаторнууд газар дэлхэйн олон булан тохойгоор түгшүүрил, хёмороо, сэрэгэй тулалдаануудай гуламтануудые үүдхээ.

Йемендэ боложо байһан юумые хараад үзыт. Йеменэй арад хэдэн зуун жэлэй туршада дарлалта, мүлжэлгэ, эрхэгүй байдалые үзэжэ байгаа. Тиигээд эсэсэй эсэстэ орон дотор революци болоо. Губи газарта шииг нойто абаад, газар доро һоо ургажа байһан ургамал шэнги тэрэ арад дундаа зуун жэлэй хүндыһөө шэнэ байдалай харгы зам өөртөө гаргажа байна. Теэд дары империализмын, мүн хархисуудай нэгэдэмэл хүсэнүүд тэрээндэ эсэргүү ябуулга хэжэ эхилээ. Йеменэй революцида эсэргүү, хүгжэлтэдэ эсэргүүгээр хэн буу зэбсэгээ тодхооб? Саудовиин Арави Иордани хоёр.

Хэрбээ бүри хүсэтэй гүрэнүүдэй тухираагүй һаань, арай гэжэ байһан гэхээр Саудовиин Аравиин, Иорданиин засагаархид Йеменэй республикада эсэргүүгээр сэрэгээ табихагүй байһаниинь мэдээжэ. Саудовиинхидта, иорданиинхидта хэн туһална гээшэб, тэдээндэ хэн, яахын тула буу зэбсэг үгэнэ гээшэб? «Сүлөөтэ оронуудбди» гэжэ бэеэ нэрлэдэг гансал Англи США хоёр нэгэ араб хүнэй нүгөөдэеэ буудахын тула саудовиинхидай болон иорданиинхидай гарта буу үгэнэ гэжэ зүүн зүгэй араб арадууд һайнаар мэдэнэ.

«Сүлөөтэ оронуудбди» гэдэг гүрэнүүд хуулита ёһоор һүүлэй саг болотор богоолшолготой байһан, бодото дээрээ мүнөөшье богоолшолготой байһан Саудовиин Аравида туһалжа байһан болоно. Тиигэжэ «Йемендэ сүлөө» асархын тула энэ орондо буу зэбсэг үгтэжэ байна. Йемендэ Саудовиин Аравиин ямар «сүлөө» асарха байһые, энээндэ туһалжа байһан ямар «сүлөөтэ оронууд» гээшэб гэжэ ойлгожо ядахаар бэшэ!

Йеменэй Арабай Республикада эсэргүүгээр империалис ёһоной аашануудые Советскэ правительство буруушаажа, йемен арадай национальна үнэн сэхэ хүсэл эрмэлзэлгые гүнзэгыгөөр хүндэлжэ, дэмжэжэ байһанаа мэдүүлнэ.

Империалистнууд гансашье Йемендэ бэшэ, мүн бүмбэрсэг дэлхэйн бусад районуудаар национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөе дарахаяа һэдэнэ. Конгодо, Анголодо, Урда Вьетнамда, Урда Корейдэ болоһон ушар энээниие батална. Харин мүнөө Борнеодо Бруней гэжэ протекторадта восстани һужэрэн эхилхэдэнь, Англиин колонизаторнууд дарахаяа яаража байна.

Хүсэл оролдолгоёо, һайн дураа гаргаад байгаа һаа, арсалдаатай, хёмороотой асуудалнуудые амгалан ёһоор, зүбөөр шиидхэжэ болохо юм гэжэ бидэнэр тоолонобди. Имагтал хёмороое амгалан ёһоор гуримшуулха хүсэл оролдолго ганса талаһаа бэшэ, харин Лаостохи байдалые гуримшуулхадаа бүхы гүрэнүүдэй һайн дура хүсэлөө гаргаһан шэнги, хабаатай бүхы гүрэнүүдэй зүгһөө гаргагдаха ёһотой.

Нүхэд депутадууд! Мүнөөнэй уласхоорондын байдал хаража байхадаа, Инди Хитад хоёрой хилэ дээрэ тохёолдоһон шаналалтай ушарые дурдангүй гаража болохогүй байна. Тэндэхи хилэ дээрэхи хёмороо недели, нэгэ һарын урда тээ хэнэ бэшэ, харин үшөө 1959 ондо эхилһэн байха юм. Энэ хёмороон һүүлэй сагта улам шангадажа, сэрэгэй тулалдаанда хүрэһэн байна. Тиигэжэ алишье талаһаань олон мянган хүн үхөө.

Инди Хитад хоёрой хилэ дээрэхи хёмороон тухай Советскэ Союзай хараа бодол үшөө 1959 ондо ТАСС-ай мэдээжэ Мэдүүлгэ дотор тунхаглагдаһан байна. Хитадай Арадай Республикын правительство, Индиин правительство тэдэнэй хилэ дээрэ болоһон таагүй ушарые уласхоорондын байдалые һулаpуулха дурагүй хорото сэдьхэлтэй хүсэнүүдтэ хэрэглүүлхэгүй, хоёр правительствануу Хитадай болон Индиин арадуудай хоорондохи заншалта хани барисаанай ёһоор, бэе бэеынгээ аша туһые харалсан, энэ болоһон таагүй ушарые гуримшуулха бэзэ гэжэ энэ Мэдүүлгэ дотор найдуулга хэгдэһэн байгаа.

Энэ таагүй ушарай болоходо, Советскэ Союз гүнзэгы шаналалаа мэдүүлээ һэн. Хоёр оронуудай правительстванууд энэ арсалдаагаа амгалан ёһоор шиидхэхэ арга түргөөр олохо бэзэ гэжэ бидэнэр үнэн зүрхэнһөө найдаа бэлэйбди. Хилэ дээрэ болоһон энэ хёмороое эхиндэнь болюулха бүхы арга боломжонуудаа хоёр талаһаа саг соонь хэрэглээгүйдэнь бидэнэр мүнөөшье шаналжа байнабди.

Аха дүү Хитадай Арадай Республикын, бидэнтэй хани харилсаатай Индиин Республикын хүбүүдэй шуһа адхарһанда бидэнэр ехэ шаналалтайгаар хандинабди. Социалис ороной, мүн бэеэ даанхай хүгжэлтын замда ороһон, бүлэглэлнүүдтэ хабаадахагүй политика ябуулдаг ороной хоорондо болоһон хилын арсалдаанай аюултай сэрэгэй тулалдаанда асарха байдал түрүүшынхеэ тохёолдобо.

Совет хүнүүд Арадай Хитадай амжалтануудаар баярладагшье байгаа, мүнөөшье баярлана. Тэрэ хадаа илалта түгэс революциин һүүлээр амгалан тайбан экономическа байгуулалтадаа түйлай ехэ амжалта түйлажа, өөрынгөө хуби заяае гартаа абаһан арад юу хэжэ шадахаб гэжэ бүхы дэлхэйдэ харуулаа. Арадай Хитад өөрынгөө гадаадын политика ябуулхадаа, эб найрамдалай, тэгшэ эрхэтэй байхын, уласхоорондын хани ёһоной харилсаа байгуулгын ёһо гуримуудые хамгаална. Тиигээд Нэгэдэмэл Нацинуудай Организацида Хитадай Арадай Республикын хуулита эрхые байгуулха хэрэгтэй, Хитадай Арадай Республикада тэрэнэй хэтэ мүнхын газар байһан Тайвань ольторогые бусаажа үгэхэ саг тулаа.

Инди тухай хэлэхэ болоо һаа, бэеэ даанхай байдалда ороһоной һүүлээр тэрэнэй экономическа хүгжэлтэнь Хитадайхида орходоо удаашаг байгаа. Тиигэбэшье Хитадай социалис байгуулалтаһаа илгаатай ниитын байгуулалтатай Инди Англиин колонизаторнуудай зуун жэлэй туршада зонхилон байһанай хүндэ хүшэр хойшолонгуудые дабажа, экономико болон соёл культурая хүгжөөхэ талаар бата найдамтайгаар урагшаа дабшана. Бүлэглэлнүүдтэ хабаадахагүй гэһэн Индиин политика, нейтралитет баримталһан политика дэлхэй дээрэ ехэ морально-политическэ удха шанартай болоо.

1954 ондо амгалан ёһоор зэргэ оршон ажаһууха «табан гол ёһо гуримууд» гэхэ гү, ондоогоор нэрлэхэдэ «панча шила» найруулан сонсхожо, аха дүү ёһоной хани харилсаанай һайн жэшээ Арадай Хитад Инди хоёр харуулаа һэн. Энэ политикань хэдэн жэлэй туршада һайн һайхан аша үрэ асаржа байгаа.

Олон зуун жэлэй туршада Хитадай, Индиин хилэнүүд шадар сэрэгэй тулалдаанууд байгаагүй юм. Теэдшье энэ районой газар хүнэй ажаһуудалда тиимэшье ехэ үнэ сэнтэй бэшэ байгаа ха. Юуб гэхэдэ, тэндэ хүн зон тон үсөөн байдаг. Харин тиихэдэ Хитад Инди хоёр хүн зоноор олон оронууд байһаниинь мэдээжэ. Тиимэһээ тэндэ хүн зон олон байхаар һанагдана. Гэбэшье арсалдаата болоһон тэрэ газар дээрэнь үнэндөө хүн зон байдаггүй байшоо.

Тиин гэһээ Хитадай Арадай Республика Инди хоёрой хоорондохи хилэ дээрэ шуһата тулалдаан гансата эхилээ. Тиигэжэ Хитадай арадай, мүн Индиин арадай зүгһөө ехэ хохидол ушаруулагдаа. Энэ бидэнэрэй һанаае ехээр зобооно.

Буугай гэнтын нэгэ һурэлгэһөө дайн эхилжэ болодог. Гэнтын нэгэ буудалга—харюугай хоёр буудалга, харюугай хоёр буудалгадань—харюугай гурбан буудалга. Ингэжэ заримдаа дайн эхилдэг байна. Теэд дайе зогсоохо гээшэ дүршэлөөр баян гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдтэшье тиимэ хүнгэн бэшэ юм.

Хилэ тухай арсалдаануудай асуудалда бидэнэр ленинскэ хараа бодомжые баримталдагбди. Хоёр талаһаа хүсэл эрмэлзэлгын байгаа һаа, буу зэбсэг хэрэглэнгүй шиидхэжэ болохогүй хилэ тухай тиимэ арсалдаанууд үгы юм гэжэ Советскэ Союзай 45 жэлэй дүршэл харуулна. Имагтал иимэ хараа бодолтойгоор совет хүнүүд Хитад Инди хоёрой хилэ дээрэ болоһон ушарые сэгнэнэ.

Мүн Инди Хитад хоёрой хёморолой шангадахада баярлажа байһан хүсэнүүд—уласхоорондын империалис бүлэг хүнүүд бии гээшэ. Тэдэнэр энээнтэй холын хараата хорото түсэбүүдые холбоно. Тэдэнэр индиинхид болон хитадайхидай бэе бэеэ алалсахынь тулада буу зэбсэг эльгээхэ гэһэн дурадхал яаралтайгаар оруулна. Империалис оронууд хармаанаа уудалхаар, «һайн сэдьхэл» харуулхаар бэлэн байна, «бэлэг» гэжэ буу зэбсэг «түлөөһэгүйгөөр» үгэнэ. Империалистнуудта энэ хёмороон ёһотойл олзонь болонхой.

Инди Хитад хоёрой хилэ дээрэ болоһон сэрэгэй тулалдаан болбол национализмын, дайн сэрэгэй угаар үүдхэлгэдэ эшэ үндэһэ байгуулаа. Адхарһан шуһанай түлөө шуһан хэрэгтэй гэһэн шовинис ёһоной лозунг гаргагдаа. Энэнь бодото дээрээ илалтата эсэс болотор дайн сэрэг хэхэ гэһэн удхатай ха юм. Дайнай хуули гээшэ иимэ юм: шуһанай ехээр адхарха бүри тэрэнэй түлөө бүри ехэ шуһан хэрэгтэй. Энээнэй эсэс хаанаб? Дайн сэрэг үдэр бүри улам ехэ хохидол үзүүлхэ байна. Тэрэ садаха, гэдэхэгүй. Гансал ухаан мэдэрэл шуһанай адхаралгые зогсоохо шадаха байна. Гүрэнэй ажал ябуулагшад тиимэ ухаан мэдэрэлтэй байха ёһотой.

Тиимэ дээрэһээ Хитадай Арадай Республикын правительствын хэһэн алхамые бидэнэр сэсэн мэргэн гэжэ тоолонобди. Тэрэ хадаа өөрынгөө талаһаа буудалгые зогсоожо, декабриин 1-һээ сэрэгүүдээ бусаажа эхилхэмнай гэжэ мэдүүлһэн байна. Энээндэнь бидэнэр ехэ баярланабди, хитад нүхэдэйнгөө иимэ ябуулгые амаршалнабди.

Олон хүнэй үхэһэн, ехэ шуһанай адхарһанай һүүлээр лэ хэгдэһэн энэ алхамые яахадаа сэсэн мэргэнээр хэгдэһэн алхам гэжэ тоолохо ёһотойбгэ гээд хэлэжэ болохо. Хоёр талаһаа сэрэгэй тулалдаа оройдоо хээгүй байгаа һаа, һайн бэшэ аал? Тиимэ. Тиигээ һаа, дээрэ байгаа. Энээн тухай бидэнэр нэгэнтэ бэшэ хэлэһэн байгаабди, мүнөө дахин дабтанабди. Ушар хэрэгэй иимэ ябасые зогсоожо шадаагүй хадаа мүнөө хүсэл зоригоо гаргажа, тулалдаанние зогсооһониинь һайн гээшэ. Энэ хадаа гүрэнэй ажал ябуулагшадай гаргаһан сэсэн мэргэн алхам гээшэ!

Ингэжэшье хэлэхэ хүнүүд байжа болохо: Хитадай Арадай Республика мүнөө хёморооной эхилһэн газарта сэрэгүүдээ бусаажа байна. Тэрэ сагта байһан газарһаа сэрэгүүдэй хүдэлгөөгүй һаань, дээрэ бэшэ һэн гү? Ингэжэ бодомжолхонь ойлгосотой. Хүнүүд болоһон энэ ушараар һанаагаа зобоно, шаналана гэжэ энэ бодомжолгонь харуулна.

Нүхэдүүд, Хитадай Арадай Республикын правительствын абаһан шиидхэбэриие ондоогоор тайлбарилха хүнүүд бии. Тэдэнэр ингэжэ хэлэнэ: энэнь сухариһан ябадал бэшэ гү. Мүн иимэ асуудал гарана: Хитадай нүхэдэй зүгһөө энэнь буулта бэшэ гү? Хорото һаналтай хүнүүдэй зүгһөө али нэгэн талын сэдьхэлые дайрахын тула, Инди Хитад хоёрые эбгүй болгохын тула, энээнэй ашаар олзо эдихын тула иимэ асуудалнууд табигдана, саашадаашье табигдахань магадгүй.

Инди Хитад хоёрой хүтэлбэрилэгшэд сэсэн мэргэн гэжэ, иимэ хорото аашануудта абтагдахагүй гэжэ, ушарһан хёмороое зүбөөр шиидхэхэ гэжэ бидэнэр этигэнэбди.

Буу зэбсэг үгэжэ байһан Америкын, Англиин империалистнуудай зүгһөө Индиин дэмжэлгэ абажа эхилхэдэнь, Хитад сэрэгэй ябуулгые зогсоогоо ха гэһэншүүгээр заримашуул хэлсэнэ. Тиимэ дээрэһээ хэрбээ сэрэгэй тулалдаан саашадаа хүгжэхэ болоо һаань, тэрэ ехэ дайн боложо, улам ехэ хохидол ушарха байна гэжэ Хитадай Арадай Республика ойлгоо гээд тиимэ хүнүүд хэлсэнэ.

Хитадай нүхэд энэ ушар байдалые хараадаа абаа гээшэ ха. Энэнь тэдэнэй сэсэн мэргэн тухай, хани барисаатай хүршэ арадуудай хоорондо дайн сэрэгэй болоходо, империалистнууд өөһэдтөө ашаг олзо абахые хододоо оролдодог гэжэ тэдэнэрэй ойлгоһониие баһал гэршэлнэ гээшэ. США, Англи буу зэбсэг үлүүсэ ехээр гаргана. Тиин дайн сэрэгэй болоходо, буу зэбсэг абахын тула национальна талаараа бэеэ даанхай байдалаа худалдахаар бэлэн оронуудта тэдэнэр буу зэбсэгээ ехэл баяртайгаар үгэдэг байна. Теэд буу зэбсэг абадаг тиимэ оронууд урьхада тархяа хэһэнээ, дулдыданги болоһоноо ойлгодоггүй байна.

Алууршад ингэжэ бододог: дайн байлдаанай боложо байхада, Индиин арадай, Хитадай арадай шуһанай адхаржа байхада, юугээшье алдангүйгөөр энэ тулалдаан соогуур олзо олоходо яахадаа болохогүйб? Энээнһээ гадна, энэ ушар милитаристнуудта юугээр ашагтайб гэхэдэ, Индидэхи демократическа хүгжэлтые гэдэргэнь хаяжа, орон дотор хархис хүсэнүүдэй байдалые бэхижүүлхэ эрхэ байдал байгуулна.

Һүүлэй үедэ Индидэ коммунистнуудые, түрүү бодолтой бусад ажал ябуулагшадые арестовалжа байһаниинь ушартай ха юм. Тиигээд үглөөдэр, хэрбээ дайн сэрэгэй үргэлжэлөө һаань, дайн сэрэгтэ эсэргүү үгэ хэлэһэн хүн бүхэн лэ коммунистнууд гэжэ нэрлэгдэхэ болоно. Тиимэһээ тэдэнэй тоодо мүн дайн сэрэгтэ дурагүй хүнүүд орохо болоно. Тиигэжэ хархис хүсэнүүдэй, эгээн шунахай милитаристнууд болон хархис хүнүүдэй ааша эхилхэ ха юм.

Буудалгые зогсоохо, сэрэгээ бусааха тухай асуудал шиидхэхэдээ Хитадай нүхэд энээниишье хараадаа абаа ёһотой.

Хитадай Республикын правительствын хэһэн ябуулга эб найрамдалда дуратай арадуудай зүгһөө һайнаар сэгнэгдэхэ байһаниинь арсашагүй. Үнэхөөрөөшье юунэй түлөө дай хэхэ хэрэгтэй байнаб? Хитад хэзээ нэгэтэ Индидэ добтолхо гэһэн зорилго табиһан байгаа гээшэ гү? Үгы, бидэнэр тиимэ шашалдаае хардалга гээшэ гэжэ буруушаанабди. Мүн Инди Хитадтай дай хэхэ гээ гэжэ огто һананагүйбди. Имагтал тиимэ дээрэһээ бидэнэр Арадай Хитадай правительствын хэһэн алхамые үнэн зүрхэнһөө һайшаанабди, тиин тэрэ хадаа ямар нэгэн сухарилта хээ гэжэ яабашье тоолоногүйбди. Үгы, Хитадай Арадай Республикын правительство бодомжотойгоор хандаа, ушар байдалые зүбөөр ойлгоо, тиигэжэ дайн байлдаае зогсоохын, оршон байдалые гуримшуулхын тула хүсэл оролдолго гаргаа.

Инди Хитад хоёрой хилэ дээрэ буугай абяан дуулдахаяа болиһон ушар болбол арсалдаата асуудалнуудые дайн сэрэгээр бэшэ, харин амгалан ёһоор, хэлсээнэй столдо һуужа шиидхэхэ шухала гэжэ хоёр талаһаа мэдэрһэнииень баримтална. Энэнь зүб! Юуб гэхэдэ, эгээн орёо хэлсээнүүд дайнһаа дээрэ ха юм даа.

Агууехэ оронууд—Арадай харилсаанай Хитад, Инди үни урданай заншалта хани барисаагаа бүрин һэргээн байгуулжа, бэхижүүлхыень бидэнэр халуунаар хүсэнэбди.

IV.

Манай хүршэнэртэй амгалан ёһоор, хани барисаатайгаар ажаһууха

Нүхэд депутадууд! Хүршэ гүрэнүүдтэйгээ Советскэ Союзай харилсаанууд ямараар хүгжэжэ байнаб гэжэ тобшохоноор элидхэхэ хүсэлэнтэйб. Социалис лагериин оронуудтай аха дүү ёһоной хани барисаатай байһан тухайгаа би хэлэһэн байнаб. Советскэ Союз хүршэ бусад гүрэнүүдтэйгээ һайн һайхан харилсаатай байхые хүсэжэ байһаниинь ойлгосотой.

Финляндитай ажал хэрэгнай һайнаар ябана. Финляндиин правительствын бэеэ даанхай, эб найрамдалда дуратай политикые, Финляндиин республикын президент, манай нүхэр господин Урхо Кекконен гэгшын энэ политика бэелүүлхэ талаар хэһэн ехэ ажал ябуулгые бидэнэр үндэрөөр сэгнэнэбди. Финляндитай байгуулһан Советскэ Союзай политическэ, экономическа, худалдаа наймаанай болон культурна холбоо барисаанууд саашадаашье хүгжэжэ, хоёр оронуудай арадуудай аша туһада бэхижэхэ гэжэ бидэнэр этигэнэбди.

Советскэ правительство премьер-министр М. Даудаар толгойлогдоһон Афганска правительствын хани ёһоной политикые үндэрөөр сэгнэнэ. Энэ жэлдэ бидэнэр Афганистанай хаан Мухаммед Захир шахтай ехэ аша туһатай уулзалга хээбди. Тэрэ уулзалга манай оронуудай хоорондохи хүршэ ёһоной һайн харилсаемнай улам бэхижүүлээ.

Ирантай байгуулһан харилсаандамнай һайн тээшэ зарим тэды хубилалта болоо. Һүүлэй сагта Советскэ Союз Иран хоёрой хоорондохи таатай зохид харилсаа хүгжөөлгэдэ һаад хэдэг олон юумэнүүдые усадхаха арга бидэндэ олдобо. Иранай газар дээрэ хариин ямаршье гүрэндэ ямаршье түхэлэй ракетнэ бааза байгуулха эрхэ үгэхэгүй, Советскэ Союзда эсэргүү ээрхэг түримхэй добтолгын зэбсэг Ираниие болгохо гэһэн зүбшөөл үгэхэгүй гэһэн Иранай правительствын уялгые бидэнэр һайшаанабди. Манай оронуудай бэе бэедээ дүтэлхэ харгы замдахи бүхы бэрхэшээлнүүд үшөөл усадхагдаагүйшье һаань, энэ һайн эхи табиһан ушар саашадаа хүгжэхэ бэзэ гэжэ найданабди.

Турциин арадтай бидэнэр хани барисаатайгаар ажаһуухые, бидэнэрые Хара далайн таһалдуулхагүй, харин нэгэдүүлхын тула бүхы хүсөөрөө оролдохые хүсэнэбди. Тиигээ һаа, Советскэ Союздашье, мүн Турцидашье аша туһатай байха һэн. Энэ харилсаагаа һайжаруулхые хүсэһэн тухайгаа Турциин правительство мэдүүлээ. Энэ мэдүүлгэ бодото алхамуудаар батадхагдажа, СССР Турци хоёрой хоорондохи харилсаанууд хани ёһоной болохо гэжэ бидэнэр этигэнэбди. Энээнэй үндэһэ һууринь бии, үшөө В. И. Ленин, Кемаль Ататюрк гэгшэд тэрэниие байгуулһан юм.

Японтой байгуулһан манай худалдаа наймаанай харилсаан муу бэшээр хүгжэжэ байна. Гэбэшье гол шухала асуудал — эбэй договор баталалга шиидхэгдээгүй байһаар. Японой правительство энэ асуудалые шиидхэхээр үшөөл хүсэд бэеэ даагаагүй байһаар гэжэ бүхы юумэн харуулна. Тэндэ мүнөө болотор Америкын сэрэгүүд байрлаһаар, япон арад өөрынгөө ороной түгэс бэеэ даанхай болохын түлөө тэмсэл ябуулжа байна гээшэ.

Тэрэшэлэн Норвеги манай хүршэ болоно. Манай ниитэ хилэ багахан юм. Тиибэшье манай оронуудай хоорондохи харилсаануудай тэрээнһээ хэдэн дахин һайн байхые бидэнэр хүсэнэбди. НАТО-гой зонхилогшод совет-норвежскэ харилсаануудые һайжаруулха хараа шугамые Норвегидэ олгуулхагүй гэжэ бүхы хүсөөрөө оролдоно гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй байна.

Нүхэд депутадууд! Югославиин Федеративна Арадай Республикатай манай ороной харилсаанууд тухай асуудалда дэлгэрэнгышэгээр тогтохо хүсэлэнтэйб. Манай оронуудай арадуудай хани барисаан үни холын үндэһэтэй юм гэжэ таанар мэдэнэт.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ манай хоёр ороной арадуудай аха дүүгэй харилсаанууд ниитэ дайсанда эсэргүү тэмсэлдэ адхагдаһан шуһаар баталагдаһан байгаа. Нүхэр Тито толгойлогшотой өөрынгөө коммунис партиин хүтэлбэри доро Югославиин арадууд фашистска ээрхэг түримхэйшүүлдэ эсэргүү дайнда эрэлхэг зоригой жэшээ харуулаа, тэдэнэр гитлеровскэ Германиие бута сохихо хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулһан байна.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай дүүрэһээр үни болонгүй Советскэ Союз Югослави хоёрой хоорондохи хани барисаанай харилсаануудай муудаһаниинь гэмшэлтэй. Эдэ харилсаануудай муудаһанай шалтагаанууд тухай хэлэхэгүйб. Энээнэй бүхы гэмэнь Сталинда тохогдоно гэжэ Югославиин нүхэдүүдэй тоолодогынь мэдээжэ. Тэрэ сагта Сталин югославуудые бүхы талаар гэмнэдэг байгаа. Энэ талаар бидэндэ өөһэдымнай тодорхой һанал бодол бии. Советско-югославска харилсаануудай муудаһанай түлөө гэмэй гол хубинь Сталин дээрэ заатагүй тохогдохо ёһотой гэжэ бидэнэр хэлээбди, мүнөө дахин дабтанабди. Тэрэ хадаа Югослави тушаа бүдүүлиг, юугээршье тайлбарилжа болохогүй ааша гаргаһан байна. Гэбэшье тэрэ үедэ манай оронуудай, манай партинуудай хоорондохи харилсаануудай ямараар тогтожо байһанай түлөө харюусалгын хубиие Югославиин нүхэдүүдтэ тохогдоно гэжэ хэлээгүй һаа, бидэнэр бүгэдыень үнэн зүбөөр хэлээгүй болохобди.

Урдань хэрэг иимэ байгаа. Теэд бидэнэр, коммунистнууд, урагшаа хараха, манай арадуудай ерээдүйе хараха ёһотойбди.

Мүнөө сагта Югославитай манай харилсаанууд һайн. Манай орондо нүхэр Тито, тэрэниие үдэшэһэн нүхэд Ранкович, Веселинов, гүрэнэй бусад ажал ябуулагшад амаржа байна. Мүнөө тэдэнэр эндэ байлсана. Тэдэнэр манай уряалаар Советскэ Союзда ерэһэн юм. Бидэнэр тэдэниие хани нүхэдэй ёһоор угтаабди, аша туһатай хэдэ хэдэн хөөрэлдөө хээбди. Бэе бэеэ һайнаар ойлголсохо хэрэгтэ тэдэ хөөрэлдөөнүүд ехэ туһатай байгаа. Югославиин хүтэлбэрилэгшэд бидэнэр шэнги байһан арсалдаануудаа усадхахын тула оролдоно, манай оронтой харилсаагаа һайжаруулхые оролдоно. Уласхоорондын олон асуудалнуудаар, гүрэнүүдэй хоорондохи, мүн экономическа харилсаануудай асуудалнуудаар бидэнэр адли ойлгомжотой, адли хараа бодолтой байһамнай үшөө дахин баталагдаа гэжэ хэлэхэ байнаб. Советскэ Союз Югослави хоёрой хоорондохи холбоо барисаанай саашанхи хүгжэлтэ гансашье манай хоёр оронуудай аша туһада бэшэ, мүн эб найрамдалай түлөө, демократиин түлөө, социализмын ба коммунизмын түлөө тэмсэжэ байһан бүхы хүсэнүүдые бэхижүүлхэ хэрэгэй аша туһада харюусана гэжэ Югославиин хүтэлбэрилэгшэд, тэрэшэлэн бидэнэр гүнзэгыгөөр этигэнэбди.

Югославиин Коммунистнуудай союзтай харилсаа хүгжөөхэ асуудал тушаа хэлэхэ болоо һаа, манай хараа бодол КПСС-эй XX, XXII съезднүүдэй тодорхойлһон хараа шугамһаа бүрин эшэ үндэһэлнэ. Энэ хараа шугам КПСС болон бүхы аха дүү партинуудай хоорондохи нэгэдэлые бэхижүүлгэдэ, империалис фронтдо эсэргүү бүхы хүсэнүүдые бэхижүүлгэдэ зорюулагдана.

Урдань югославууд бидэниие хараадаг байгаа, мүн бидэнэршье үритэй байдаггүй һэмди. Мүнөө сагта бидэнэршье, мүн Югославиин коммунистнуудшье манай харилсаае һайжаруулха харгыгаар дабшанабди.

КПСС, Югославиин Ко... стнуудай союзай хоор... бэрхэшээлнүүд усадхаг... хын аргагүй. СКЮ-гэ... грамма дотор бэшэгдэһэ... логиин хэдэ хэдэн ас... нуудаар ехэхэн арсалд... байгаашье, мүнөөшье ба... Энээн тухай аха дүү ... нуудай зүблөөнэй М... дотор хэлэгдэнхэй. Тэд... нэр өөһэдынгөө зүгһөө ... даануудые усадхахын ту... хы хүсөөрөө оролдохо... лэмди.

Энэ хадаа гансашье би... һээ бэшэ, харин Югос... Коммунистнуудай союза... рэнэй хүтэлбэрилэгшэдэ... раа бодолһоо дулдыдах... на.

Идеологиин асууд... даар марксизм-ленин... гол ёһонуудые барим... Югославиин Коммунист... союзай аха дүү бүхы ... нуудтай нэгэдэлээ һэргэ... гуулаа һаань, энэ ушар ... хоёр партиин, бүхы ... коммунис хүдэлөөнэй а... һада таараха байгаа гэ... дэнэр үнэн зүрхэнһөө б... бди.

Түүхын ябаса хайша... болоноб, элдэб оронууд... циализмын түлөө тэмсэл... то дээрээ хайшан гэжэ ... нэб гэжэ бидэнэр, комм... нууд, хараадаа абаха ё... бди. Мүнөө Европо, Азии... оронууд социализмын ... ороо. Тиимэ тула эдэ ор... тахи коммунис парти ... өөрынгөө ороной түүхы... рафиин болон бусад янз... дорхой эрхэ байдалда т... лан, марксизм-ленинизм... ёһонуудые зохёохы, ух... раар хэрэглэхэ гэжэ оро... тэрэнэй үндэһөөр соци... болон коммунизм байг... байһан арад зоноо хүтэл... нэ. Шэнэ общество ба... хын түлөө тэмсэлдэнь ям... гэн коммунис гү, али ху... ришэнэй партиин үмэнэ... һан бүхы асуудалнуудые... бүгэдын нэгэн адляар ой... шадахагүй байһамнай ой... той. Социалис байгуу... зарим тодорхой асуудал... ондо ондоогоор тайлб... ямар нэгэн асуудалнуу... до ондоогоор хандаха ... гаража болохо байна ... Бодото байдалда иимэ ... нууд үнэхөөрөө үзэгдэ... саашадаа социализмын ... бусад арадуудай оро... үзэгдэһөөр лэ байха бэз... һанахаар.

Нэгэ түхэлэй, нэгэ ян... гаргаад, бусад социалис... нуудтай харилсахадаа, ... хэбээ хэрэглэхэ болобол ... тай байха, энэ хэбтэ та... гүй хүнүүдые таһаран ... рагшад гээшэ гэжэ ... болобол алдуутай байх... Иимэ ушарай тохёолдо... бал, манай хүдэлөөнэй ... һээ коммунис партиие ор... гаргаха гэжэ оролдохо ... гү? Тиимэ ороной арад ... социализм байгуулжа ... һыень тоонгүй байжа ... аал? Али иимэ арад ... дээрэ оройдоо бү бай... тоолоод, тэрээндэ эсэргү... сэл эрхилхэ ёһотой гү? ... тиигэхэ болоо һаа, капи... юртэмсын ан зэрлиг ёһ... мые абажа, коммунис ... нуудай болон социалис... нуудай хоорондохи хари... да хэрэглэһэн ябадал бо... байна.

Эб таһалан таһарһан ... ниин хүтэлбэрилэгшэд ... ниие Югославитай хар... даа, тэрээндэ ан арьяат... тээр хандагты гэжэ дура... Тэдэнэр алдуу гаргаһ... түлөө Югославиин комм... нуудай хоолойень таһа ... хаар бэлэн байна. Гэбэ... гэмнэжэ байһан хүнүүд... ходоо өөһэдөө мүнөө ... сизм-ленинизмһээ ханиг... ло сухариба. Бидэнэр ... нистнуудта иимэ зан абя... харша. Бидэнэр хүн т... нэй эрхим һайн ерээдүй... лөө, коммунизмын түлөө ... сэнэбди. Коммунизмын ... ходо, бүхы газар дэлхэй... арадуудай хоорондо ... аха дүүгэй харилсаан би... мандаха юм. Мүнөө ара... нуудые таһалан илгажа... даг гүрэнэй хилэнүүд ... низмын бүрин илахада... дүй сагта огтолон үгы ... үндэһэ яһатануудай бэе... тусгаарлан амяарлаха ... бүрин үгы боложо, элдэ... дууд аха дүүнэр мэтэ... бүлэ соо хамтаран ... гэжэ В. И. Ленинэй һ... гынь үнэн зүб гээд то... этигэдэгбди.

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта)

*) Түгэсхэл. Эхиниинь манай газетын үсэгэлдэрэй номерто.

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1962 оной декабриин 15.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ СЕССИ

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэлэй үргэлжэлэл

оронуудай коммунист- хоорондо арсалдаануу- а һаань, эсэсэйнгээ үг тээшэ ябаха замдаа тэдэ арсалдаануудые гэжэ бүхы шадалаа- доохо ёһотойбди. Ямар дуу гаргаһан гү, али хүдэлмэришэнэй резо- о хүдэлөөнэй гурим дһээ, марксизм-ленини- хадууриһан партида алдуунуудыень ойл- заһуулха, тиигэжэ бү- түү партинуудай бүлэ- хо һууриень олгуулха анай нэрэ хүндын хэ-

авиин коммунистнуу- дэнэй ударидагшадай ншье, дотоодыншье по- талаар һүүлэй үедэ эмжээнүүд юу харуул- дэ, урдань манай ал- эжэ тоолодог байһан, вида социализм бай- хэрэгтэ хоро хүргэнэ лодог байһан айхабтар йлнүүд үгы болгон аа гэжэ хэлэхэ хэрэг- э зүйл Югославиин стнуудай союзай аба- н шиидхэбэри соо, чу- то, Ранкович болон виин бусад ажал ябуу- й хэлэһэн үгэнүүд соо а. Зүгөөр зарим нэгэн ууудые бидэ мүнөө дээ- адляар ойлгодог бо- ди. Гэбэшье урдань ан арсалдаа, алгасал- ыдуулан харилсаагаа бүхы дэлхэйн комму- лөөндэ ойртон дүтэл- энтэй нэгэдэхэ гэһэн иин коммунистнуудай ябуулгануудые хайха- рхогүй болоо һаа бу- . Энэ болбол нэгэдэхэ тээшэ шэглүүлэгдэһэн рин таһарха холодохо литика болохо бэлэй. нитэрээ мүнөө бии зарим арсалдаата ые гүрэнэй хоорондын нда шэлжүүлэн хэрэг- шье таарахагүй байна. ономикын талаар хол- үгжөөн бэхижүүлжэ, болон ниитын талаар гаа һайжаруулбал- сурталайшье асуу- ар ойро дүтэ һанам- олохо ябадалдамнай эри болохо юм.

дахи тусгаарлан та- болон хуушан үзэл агшад социалис оро- Югославитай харилсаа- жаруулха гэхэдэнь эхэ гэжэ аһан шада- оролдоно. Илангаяа хэд Тито, Ранкович, в болон Югославиин ажал ябуулагшадай ерээд байхадань, тэ- г шуууя табилдан ана. Югославиһаа хэдүүдээ аха дүүгэй таһандамнай Алба- таарлан таһарһан хү- эгшэд ехээр дураа гу-

авиин Коммунистнуу- тай үзэл сурталай за- далнуудаар гараһан а зүйлнүүдээ гүйсэд огүй сагтаа таанад тай гүрэнэйшье, эко- ье талаар һайн ха- ртоохо ёһогүйт гэжэ бидэндэ тулхаваална. сист-ленинецүүд гээ- жэ бээ нэрлэдэг хү- жэ хэлэжэ байнал! шье һаа тэнэг даа. хүдэлмэришэнэй ационально-сүлөөрэл- шангаар добтолжо дэлөөндэ эсэргүүсэн амиды бүтэн үлэ- а үнгэрхэдөө импе- удшье хоорондыноо ээтэ зүйлнүүдые мүлирүүлхэ гэжэ ха юм. «Ниитэ гэдэгтэ ородог хоорондо зү- удэй байгаашье энэр эдэ гүрэнүүдэй бэхижүүлхэ, үргэд- мүнөө ухаа мэдээ лдожо байна. Харин манай лагерь дотор хүсые таһалха хү- мүнүүд бии байнал. политика бэшэ, ко-ленинскэ полити-

и социалис орон бэ- арим хүнүүд хэлэнэ. инай ямар орон юм лтай болоно. Марк- нинскэ һургаалые, рхи ниитын хүгжэл- һайнаар шэнжэлһэ- нэй социально-поли- айгуулалтын шэнжэ зүбөөр хаража үзэ- ээр лэ энэ асуудал- аха хэрэгтэй. Эндэ зм гаргажа болохо- эгэн Будда бурхан- ушар баримтануу- дые оройдоо хайхарангүйгөөр хамаг юумэ хэлэжэ шадаха, ямар орон социалис бэ, ямарынь социалис бэшэб гэжэ хэлэжэ шадаха гэжэ һанабал буруу. Дурсагдаһан асуудалда харюу үгэхын тулада, марксистско-ленинскэ теориие һайнаар мэдэхэ, бодото байдалые нарин гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ үзэхэ шухала.

Югославида үни заяанда помещик, капиталистнууд үгы болонхой, үмсын капитал, үмсын предприятинууд гү, али энгэй банкнууд үгы, помещигүүд газар уһа эзэмдэхээ болинхой гэжэ мэдээжэ. Югославиин коммунистнууд, тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэд экономикоёо хүгжөөхын түлөө, социализмын туйлалтануудые бэхижүүлхын түлөө ехэ оролдолго гаргана гэжэ харанабди. Тиимэһээ бодото байдалай жама ёһонуудта, марксизм-ленинизмын һургаалда үндэһэлэн харабал, Югославиие социалис бэшэ орон гэхын аргагүй. Бидэнэр политикаяа ябуулхадаа, Югославиие социалис орон гэжэ тоолодогбди, мүн социалис орон гэжэ мэдэрэн, Югославитай харилсаагаа тогтоодогбди. Мүнөө манай оронуудай хоорондохи харилсаае саашадань хүгжөөхэ бүхы үндэһэ баримта бии.

Советскэ Союз бүхы арадуудтай хани барисаатай байха гэһэн политика ябуулдаг. Тиимэ тула эб найрамдалай, социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэжэ байгаа хүсэнүүдэй нэгэдэлые бэхижүүлхэ гэжэ бүхы шадалаараа оролдодог, саашадаашье оролдохо юм. Зарим хүнүүд энэ политикыемнай элдэб эсээр шүүмжэлнэ. Тэрэ юу харуулнаб гэхэдэ, тиимэ хүнүүд коммунис хүдэлөөнэй зэргые бэхижүүлхэ гэжэ, бүхы манай хүсые батадхаха гэжэ үнэн зүрхэнһөө оролдоногүй.

Һүүлэй үедэ Албаниин ажалай партиин хүтэлбэрилэгшэд хэмһээ үлүүсэ хэтэржэ, КПСС-ые, дэлхэйн бүхы коммунис хүдэлөөе үзэлэй муухайгаар хараадаг болонхой. Манай партиин XX съездын ленинскэ хараа шугамые хардаха гүрдэхэ гэһэн һэдэлгэ гаргахадаа, Албаниин хүтэлбэрилэгшэд Сталинда шүтэн һүгэдэхэ ябадалые халхабша болгон һэргээхэ гэжэ оролдоно. Ганса хүндэ шүтэн һүгэдэдэг үедэ коммунис хүдэлөөн дотор тогтоод байһан муу оршон байдалые һэргээхэ гэжэ оролдоно.

Партиин болон коммунис хүдэлөөнэй үмэнэ Сталин габьяатай гэжэ мэдэрээшье һаа, манай парти Сталинай гаргаһан алдуунуудые, хуули хэтэрүүлһэн ябадалыень эрид шангаар шүүмжэлээ. Тиихэдээ түүхэдэ байһан бодото байдалые үнэн зүбөөр харуулха гэһэн зорилго табихаһаа гадна, хожом хойшодоо иимэ юумэн оройдоо бү болог гэжэ һанаһандаа, ленинизмдэ харша иимэ үзэгдэлнүүд бү дабтагдаг гэжэ хүсэһэндөө тиимэ шүүмжэлэл хээбди. Иимэ үзэгдэлнүүдэй гаража болохо аюул тухай В. И. Ленин үни хада зааһан юм.

Бидэнэр гансал өөрынгөө партиин, өөрынгөө арадай аша туһада бэшэ, харин бүхы дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй аша туһада, бүхы дэлхэй дээрэ социализмын илан мандахын түлөө тэмсэлэй аша туһын түлөө тэрэ шүүмжэлэл хэһэн байнабди. Ганса хүндэ шүтэн һүгэдэхэ ябадалда, тэрэнэй хорото хойшолонгуудта эсэргүүсэн, КПСС-эй хэһэн тэмсэлһээ бусад марксист-ленинецүүд зохихо һургаал абаха бээзэ гэжэ манай парти найдаһан байгаа.

Үнэхөөрөөшье тиимэ болоо. Манай партиин XX съездын ленинскэ хараа шугамые бүхы марксистско-ленинскэ партинууд һайшаагаа. Энэ хараа шугам хадаа эб найрамдалай, демократиин болон социализмын түлөө тэмсэлэй мүнөө үеын зорилгонһуудта тааралдууһан дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй нэгэн ниитэ хараа бодол зохёохо ябадалда туһа хүргөө.

Сталинай ажал ябуулгада үзэгдэһэн эгээл муу юумэндэнь, тэрэнэй марксизм-ленинизмһээ хадууриһыень гэршэлһэн баримтада Албаниин хүтэлбэрилэгшэд мүнөө һүгэдэнэ. Хүн зониие хамалганда ябуулха, хэһээхэ, засаг түрын зүгһөө бүдүүлигээр хашаха хабшаха гэхэ зэргын Сталинай хэрэглэдэг байһан зүйлнүүдтэ тэдэнэр ехэ дуратай болонхой. Тэед энэнь социалис гүрэнэй бодото шанар шэнжэдэ гон харша бшуу. Албаниин хүтэлбэрилэгшэд, хэбэрынь, уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй гол толгойлогшодынь болохо, марксизм-ленинизмые үнэн сэхээр сахигшад болохо һанаатай ха. Тэед энэнь бахын дулиһэнтэй адли үльгэртэй. Һанана бэзэт, нэгэ басни соо баха сар шэнги томо болохо гэжэ оролдоһон байгаа. Тэед энэнь юугээр дүүрээ һэм, булта мэдэнэбди: мүнөөхи бахамнай тэһэршоод, тэрээнһээ гансал нойтон һуури үлэһэн юм.

Ганса хүндэ һүгэдэн шүтэлгын ленинизмдэ харша суртгалые Албаниин хүтэлбэрилэгшэд алдуута буруу мүнөөнэйнгөө бүхы ажал ябуулгада хүтэлбэри болгоно. Өөһэдынгөө хубиин аша туһын тулада партиин, гүрэнэй ажабайдалай али бүхы ёһо гуримые дура зоргоороо, бүдүүлигээр эбдэжэ байхаар боломжотой тиимэ оршон байдалые Албанида саашадаашье үлөөхэ гэжэ тэдэнэр аһан шадалаараа оролдоно. Хүн зониие мүрдэжэ хардажа, гэмнэжэ хэһээжэ байдаг ябуулгаяа багаханааршье һуларуулаа һаа, засагһаа халин хиидэхэбди гэжэ Ходжа Шеху хоёр мэдэнэ. Арад зон тиимэ хүтэлбэрилэгшэдые тэсэжэ байхагүй һэн, юундэб гэхэдэ тэдэнэрэй гарынь Албаниин ажалай партиин эрхим хүбүүдэй улаан шуһаар будагданхай.

Албаниин хүтэлбэрилэгшэд марксизм-ленинизмһээ таһараа, тиин зүүнэй оппортунизмын, тусгаарлан амяарлалгын замда улам ехээр орожо байна. Албаниин ажалай партиин хүтэлбэрилэгшэд гүрэнэйнгөө политикада ленинизмдэ харша үзэл сурталаа баримтална. Тэдэнэр социализмын бусад оронуудтай уласхоорондын оршондо харилсан ажаллаха ябадалһаа арсажа, эб найрамдал батадхаха, уласхоорондын түгшүүрил һуларуулха гэһэн тэдэнэй хүсэлэл оролдолгодо али бүхы һаад тойбо татажа, тусгаар амяарланги, балмад шанартай гадаадын политика ябуулжа байна.

Дэлхэйн коммунистическэ хүдэлөөндэхи гол аюул хадаа ревизионизм болоно, мүн зүүнэй оппортунизмда, тусгаарлан таһарха ябадалда болон хуушан үзэл баримталагшадта эсэргүүсэн, эрид шууд тэмсэл ябуулха шухала гэжэ 1960 ондо абтаһан коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай түлөөлэгшэнэрэй Мэдүүлгэ соо хэлэгдэнхэй гэжэ мэдээжэ. Бидэ мүнөөшье эдэ зүйлнүүдые зүб зүйтэйдэ тоолодогбди. Манай парти ревизионизмдашье, мүн хуушан үзэл баримталагшад болон тусгаарлан таһарагшадташье эсэргүү тэмсэл ябуулдаг байгаа, саашадаашье ябуулха юм. Тусгаарлан таһарха, хуушан үзэл баримталха ябадалнуудтай тэмсэл хээгүй һаа, эдэ зүйлнүүд зарим нэгэн партинуудай хүгжэлтын али нэгэн шатадань гол аюул боложо болохо гэжэ аха дүү партинуудай зүблөөн һэргылэн зааһан байна.

Аха дүү партинуудай Мэдүүлгын абтаһанһаа хойшо коммунис хүдэлөөндэ болоһон үйлэ хэрэгүүд дээрэ дурсагдаһан тобшололой тон зүб, холын хараатай байһые гэршэлэн харуулаа.

Зарим хүнүүд коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай зүблөөнэй Мэдүүлгын зүб зүйтэй зүйлнүүдые дабтан хэлэхэ зуураа, гансал ревизионизмын зүгһөө гаража болохо аюулые онсолон тэмдэглэдэг. Тиихэдээ зүб бурүүшье һаань Югославиин ревизионизмые дурдадаг. Тэед али бүхы ушарые тодорхойгоор хаража үзэхэ хэрэгтэй бшуу. Кубын оршондо тохёолдоһон хатуу шанга байдалай үедэ Югославиин коммунистнууд зүб һанамжа баримталаа. Харин бодото марксист-ленинецүүд гээшэбди гэжэ бээ тоолодог аад, хуушан үзэл баримталдаг хүнүүд энэ асуудалаар хорото муухай һанамжатай байба. Тиимэһээ нэгэтэ нэгэ бэшэгдэһэн зүйлые марксис ёһоной шэнжэлэлгэ хэнгүйгөөр, дахин дахин дабтажа, буруу һарюу, нэгэ талаһаань ойлгожо болохогүй. Хуушан үзэл баримталдаг хүнүүдэй зүгһөөл гол аюул гаража байгаа гэжэ Кубын оршондо тохёолдоһон шанга байдал харуулаа.

Албаниин хүтэлбэрилэгшэд хадаа нюун нөөнгүйгөөр, тон элеэр бээ харуулжа байһан мүнөө үеын зүүнэй оппортунистнууд, тусгаарлан таһарагшад гээшэ. Тиимэ хүнүүд эб найрамдалай болон эбтэй эетэйгээр зэргэ оршон байлгын ленинскэ политикада эсэргүү ябуулжа байгаа тэмсэлээ хуурмаг революционно, хаахирган үгэнүүдээр халхалдаг. Тэдэнэр троцкизмын сурталда ороо гэжэ дээрэ хэлэгдээ һэн. Иимэ политика хадаа империализмда эсэргүү тэмсэжэ байгаа хүсэнүүдэй нэгэдэлые һуларуулна, мүн баруун гүрэнүүдэй туйлай хархис империалис зонхилогшодто туһа хүргэнэ, коммунизмда эсэргүү һанаашалгануудаа түргэдхэхыень баадхана гэжэ элеэр харагдана.

Иимэ зүүн тээшээ хэлбэриһэн, хуушарһан үзэл баримталанги политика Болгариин, Венгриин, Чехословакиин, Италиин коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай съезд дээрэ зүбөөр сэгнэгдэн буруушаагдаа. Аха дүү партинуудай түлөөлэгшэд съезднүүд дээрэ хэлэһэн үгэ соогоо энэ хорото политикые элишэлэн, эрид шууд буруушааһан байна.

Зүүн тээшээ хэлбэрин хуугайлагшадые, хуушан үзэл баримталагшадые һайсахан ухашалаад үзэхэдэ, тэдэнэй нааггуураа һархаганаһан зүрхэтэй, зоригтой маяг аашын саана империализмын үмэнэ һүгэдэн айһан ябадал үзэгдэжэ, эбэй ёһоной экономическа мүрысөөндэ капиталис байгуулалтые илаха гэжэ найдахаяа болиһон ябадал харагдадаг. Энэ хадаа жэжэ буржуазин үнөөхил тогтууригүй гуйбалзанги шанарынь ха юм даа. Энэ зүйлые В. И. Ленин хайра гамгүйгөөр элишэлээд, элэглэн наадалһан байгаа. В. И. Ленин тэдэ мэтын хашхараа табигшадта иигэжэ сэхэ хэлэдэг һэн: «...Бодото дээрээ дүүргэдэг үүргээрээ таанад империалистнуудай хорото ааша гаргаха зэбсэгынь гээшэт. Харин танай өөһэдынтнай «психологи» хиирэһэн жэжэ буржуагай психологи мүн. Тэрэ буржуа пролетариин үнэн зүбые тон һайнаар мэдэжэ байбашье. һүрхэйтэн, һайзагайтан һархалзадаг...» Владимир Ильич ямар мэргэн хурсаар хэлээ гээшэб! Мүнөөнэй Албаниин хаахирагшад тухай хэлэһэн шэнгеэр хэлээл.

Зүүнэй оппортунизм гээшын коммунис хүдэлөөндэ нилээд горитой аюул ушаруулжа болохо байһыень В. И. Ленин 40 жэлэй урда тээ айхабтар мэргэнээр тэмдэглэһэн юм. Тэрэ үедэхи зүүнэй үзэл сурталые коммунизмда ушарһан «ухибүүн ёһоной үбшэн» гэжэ юунлэ нэрлээб гэхэдэ, тэрэ урасхал тиихэ үедэ тон һаяхан бии боложо байһан гүлмэрхэн зүйл байгаа ха юм.

Сталинда шүтэн һүгэдэлгын муу хойшолонгуудай нэгэниинь гэхэдэ, уласхоорондын коммунис хүдэлөөн дотор зүүн тээшээ хэлбэриһэн, амяарлан таһаралгын, хуушан үзэл баримталгын сурталые дэлгэрүүлһэн ябадал байгаа. Энэ хадаа социализмын түлөө тэмсэлэй агуухэ хэрэгтэ нилээд ехэ хохидол ушаруулһан, үргэн арад зондо марксизм-ленинизмын үзүүлжэ байгаа нүлөөе һуларуулһан байна. В. И. Ленинэй хэды һэргылбэшье һаань, зүүнэй оппортунизмда эсэргүү хэгдэхэ тэмсэл тоогдонгүй байжа, энээнһээ уламжалан, тус үбшэн хүшэр даамай боложо, үни хада ухибүүн ёһоной үбшэн бэшэ болоһон байгаа. Элдэб янзын экономическа, социальна хэмжээтэй оронуудай арадуудай социализмын замда орожо байһан мүнөө үедэхи коммунис хүдэлөөнэй хүгжэлтын онсо өөрэ зүйлнүүдынь зүүнэй ёһоной коммунизмын дэлгэрхэ таатай зохид эрхэ байдал олгоно. Зүүнэй коммунизм хадаа тогтууригүй зоной дунда, жэжэ буржуазин түлөөлэгшэнэрэй иишэ тиишээ гуйбалзан татагалзажа байһан оршон байдалда хододоо бэлэн хилбараар дэлгэрдэг байгаа.

Зүүн тээшээ тусгаарлан таһаралгын аюулые национализм һүжэрөөн дэбэргэдэг, мүн тэрэнь өөрөө национализмые дэмжэдэг. Энэ аюул засаг гартаа барижа байһан партиин ажал ябуулгада, арад зоной хуби заяанай ехээр дулдыдажа байһан политикадань үзэгдэхэдөө тэсэшэгүй болодог. Мүн амин шухала асуудалнууд болохо дайн дажар ба эб найрамдал тухай асуудалнуудаар, бүхы хүн түрэлтэнэй хуби заяанда хабаатай эдэ асуудалнуудаар коммунис хүдэлөөнэй баримталдаг хараа шугамда эсэргүү шэглэлтэй болоходоо, зүүнэй хэлбэриин үбшэн аюултай болоно.

Эдэ бүхы ушарһаа зүүнэй оппортунизмын, хуушан үзэл баримталдаг, тусгаарлан таһардаг ябадалнуудай дэлхэйн коммунис хүдэлөөндэ улам ехэ аюул ушаруулжа байһыень арсахын аргагүй. Энээниие харангүй байбал, бодото байдалые, зүбөөр сэгнэхэһээ айһан ябадал, бодото байдалһаа буруу хаража, марксист-ленинецүүдэй мүнөө үедэ тон ехэ харюусалгатай болоод байһыень ойлгоогүй ябадал мүн болохо юм.

Советскэ коммунистнууд дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй нэгэдэлые юунһээшье дээшэ сэгнэдэг. Тиимэһээ баруунай оппортунизмдашье, мүн мүнөө үедэ ревизионизмһаа дутуугүй аюултай болоһон зүүнэй оппортунизмдашье эсэргүүсэн, эрид шууд тэмсэл ябуулха юм.

***

Нүхэд депутадууд!

Түби дэлхэйгээ эрьен тойрон хаража үзээл. Гансал үндэр дээдэ замбуулинһаа бэшэ, харин түрэл гоё газар дээрэһээмнайшье гайхамшагта һайхан, зориг бадаруулмаар үзэгдэл харагданал. Хүн түрэлтэн асари томо алхасаар дэбжэлтэ тээшэ дабшана. Хуушан дэлхэйн—дарлалта мүлжэлгын, худал хуурмаг, зүб бэшэ ябадалай дэлхэйн гурим журамууд эбдэрэн һалажа байна. Хүн түрэлтэнэй жаргалта һайхан ерээдүйе түхөөжэ, шэнэ юртэмсэ жэл ерэхэ бүри бэхижэнэ.

Социалис ёһоор нэгэдэһэн гүрэнүүдэй арадууд шэнэ ажабайдал зохёон байгуулха замдаа жэл ерэхэ бүри арьбан зузаан амжалтануудые туйлана. Манай арадуудай амгалан ажал, хүдэлмэринь, мүн эрдэм ухаанда, соёл болбосоролдо амжаһан илалтануудынь, тэдэнэй аха дүүгэй ёһоной харилсалга болон бэе бэедээ үзүүлдэг туһаламжань колониальна дарлалтын гэнжэһээ мултарһан гү, али национально-сүлөөрэлгын түлөө үшөө тэмсэжэ байгаа олон миллион хүнүүдтэ, капиталис оронуудай ажалшадта зоригжуулха үльгэр жэшээ боложо үгэнэ. Үнэхөөрөөл арюудхан сэбэрлэхэ асари ехэ аадар дэлхэйн бүмбэрсэг дээрэ хүүен хааян мушхарна.

Эбтэй эетэйгээр зэргэ оршон байха гэһэн ленинскэ гол ёһон хадаа манай гадаадын политикын жэнхэни хараа шугам, бүхы социалис гүрэнүүдэй гугынь, бүхы арадуудай хүсэн эрмэлзэжэ байгаа уг зорилго мүн. Гүнзэгы ухаан бодол тэнэг ябадалые диилэн илаг лэ, уласхоорондын байдалай арсалдаата асуудалнуудые хэлсээ хэжэ шиидхэхэ гэһэн онол арга «хүсээ туршалсаха» гэһэн аюулта онол аргые хэтэ мүнхэдөө һэльбэг лэ! Энэ дэлхэйн зон одоошье амар түбшэн байдалтай боложо, мэнэ мэнэ термоядерна дайн болохонь гэжэ айхаяа болихо ёһотой. Тиигэжэ шадахашье байна. Хүн түрэлтэн ерээдүйнгөө байдалые һандаран бутарһан онгирхой барилганууд, уняартан ууяжа байгаа үлэгдэлнүүд дээрэ бэшэ, харин олон үеын хүнүүдэй ажал хэрэгээр бүтээгдэһэн бата бэхи һуури дээрэ тогтоохые хүсэжэ байна.

Эгээл тиимэһээ эб найрамдалые хамгаалан, улам эдэбхитэйгээр, хүсэтэйгөөр тэмсэхыень, империалистическэ дай һүжэрөөгшэдтэ эсэргүү тэмсэлээ шангадхахыень арадуудые уряалнабди. Арад зон гээшэ эб найрамдалай түлөө тэмсэлэй агуухэ хүсэн мүн. Тэрэ өөрынгөө шиидхэхы мундуу үгэ хэлэжэ шадаха, хэлэхэшье ёһотой.

Советскэ Союз оршожо байгаа бодото байдалые, мүн илангаяа сэрэгэй талаар баруун гүрэнүүдэй ябуулдаг тодорхой политикые хараада абаха ушартай болоно. Бүгэдэ ниитээрээ хүсэдөөр буу зэбсэг хуряаха тухай хэлсээ баталха гэхэдэ баруунай дай жүрөөдэгшэдэй элдэб эсын һаад түбэг татажа байгаа сагта, мүн тэндэ буу зэбсэгээ хангирган, аюулта зэбсэгээ галзуу түргэнөөр бүтээжэ байгаа сагтань бидэнэр, совет хүнүүд, һэргэг хёрхо байха, бээ хамгаалха шадалаа бэхижүүлхын түлөө оролдохо, манай амгалан ажалые эбдэхээ зүрхэлһэн булимтарагша бүхэниие бодохоёо болиторнь үй бута сохихоор бэлэн байха ёһотойбди. Харин империалистнуудай булимтархы аашануудһаа өөһэдыгөөшье, нүхэдөөшье хамгаалха бүхы юумэн манда элбэг бии.

Хүсэ шадалайнгаа түгэс дунда, бүхы оронуудай ажалшадай зүгһөө магтаал хүндэдэ хүртэн, манай орон гэрэлтэ һайхан коммунизмын ерээдүй тээшэ бата найдамтайгаар дабшана. Гэгээн һайхан энэ уг зорилгоёо туйлахын тулада хүсэ шадалаа бү гамная!

(Нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлые сессидэ хабаадагшад айхабтар анхаралтайгаар шагнажа, үни удаан үргэлжэлһэн нэрьемэ альга ташалгаар нэгэнтэ бэшэ таһалдуулһан байна).

Манай зорилго—эб найрамдал, зохёон байгуулхы ажал, коммунизм!

Советскэ правительствын эб найрамдалда дуратай гадаадын политикые совет хүнүүд, дэлхэйн бүмбэрсэгэй бүхы арадууд халуунаар дэмжэнэ. Амгалан ёһоор зэргэ оршон ажаһууха ленинскэ ёһон—манай гадаадын политикын гол хараа шугамай үндэһэ һууринь болоно.

Уласхоорондын мүнөөнэй байдалые зүбөөр, бүхы талаһаань сэгнэжэ үзөөд, советскэ парламентын депутадууд манай партиин болон правительствын гадаадын политикын хараа бодолые халуунаар һайшаана. Советскэ Союзай амгалан политикые гүйсэд дүүрэнээр, эли тодоор харуулһан нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлые СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ зүбшэн хэлсэлгэ хадаа совет хүнүүдэй нэгэ адли үзэл бодолтой, зорилготой байһанай эли тодо гэршэ боложо үгөө. Манай зорилго хадаа эб найрамдал, зохёон байгуулхы ажал, коммунизм мүн! —гэжэ депутадууд хэлэнэ.

Нүхэр Н. С. Хрущевой «Уласхоорондын мүнөөнэй байдал ба Советскэ Союзай гадаадын политика» гэһэн элидхэлые декабриин 13-да Кремлиин Ехэ ордон соо болоһон СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй болон Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседани дээрэ үглөөнэй арбан часһаа зүбшэн хэлсэжэ эхилээ.

Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев; В. В. Гришин, Л. Н. Ефремов, К. Т. Мазуров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, В. М. Поляков, Б. Н. Пономарев, А. П. Рудаков, В. Н. Титов, А. Н. Шелепин гэгшэдэй гаража ерэхэдэ, депутадууд болон айлшад нэрьемэ альга ташалгаар угтаба.

Үгэ хэлэлгэн эхилжэ, совет арадуудай агуухэ олонациональна бүлын һанал бодолые, мэдэрэлые бэелүүлэгшэд — депутадууд хойно хойноһоо трибуна дээрэ гарана.

ДЕПУТАТ В. С. ТОЛСТИКОВ
(КПСС-эй Ленинградай обкомой нэгэдэхи секретарь)

Арадай ажахые хүтэлбэрилгын хэрэг шэнэдхэн һайжаруулха тушаа партиин хараалһан хэмжээнүүд, мүн манай ороной 1963 оной түсэбөөр болон бюджедээр хараалагдаһан бодото зорилгонууд хадаа Коммунис парти, Советскэ правительство бүхы анхаралаа амгалан хэрэгтэ, экономикын дэбжэлтэдэ, арад зоной ажана байдалай һайжаралгада, зохёон байгуулхы зорилгодо хандуулна гэжэ баһа дахин гэршэлнэ. Энэ хадаа манай гүрэнэй, тэрэнэй политикын эб найрамдалда дуратай байһые харуулна. Коммунизм эб найрамдал хоёр хоорондоо һалашагүй холбоотой гэжэ дэлхэй дээрэхи үнэн сэхэ хүн бүхэн зүб тобшолол гаргадаг.

Агуухэ Ленинэй зохёоһон, манай ороной хязгайралтагүй наринаар сахидаг амгалан ёһоор зэргэ оршон ажаһуухын гол ёһон хадаа манай гадаадын политикын гол хараа шугам болоно. Империалистнуудай хэрзэгыгээр эсэргүүсэбэшье бүхы арадуудай аша туһые харадаг энэ гол ёһонууд бүдүүлиг хүсые булина, тиихэдэ арсалдаата асуудалнуудые амгалан ёһоор гуримшуулха зам, хэлсээ хэхэ зам улам бүри хүсэ орожо, шууд харгыдаа ороно. Америкын империалистнуудай Карибска далай шадар һүжэрөөһэн ехэ аюулта байдалые огтолон усадхахын зорилгоор манай правительствын оролдолго гаргажа, хэмжээнүүдые абаһаниинь энээн тухай гэршэлжэ үгэнэ.

Карибска далайн райондохи аюулта байдалые усадхаһан ябадал бусад шиидхэгдээгүй уласхоорондын асуудалые, түрүүшын ээлжээндэ, буу зэбсэг хуряаха асуудалые шиидхэхэ зам нээжэ үгэнэ гэжэ нүхэр Н. С. Хрущев өөрынгөө элидхэл соо этигэмээр харуулһан байна. Туйлай ехэ зөөриин, олон миллион хүнүүдэй ухаан бодолой, бэлиг шадабариин үхэлэй зэбсэг бэлдэхэ, буу зэбсэг ехээр бэлдэхэ хэрэгтэ зорюулагдажа байдагтай хүн түрэлтэн эбсэжэ шадахагүй байна. Эгээ аюултай юумэниинь юун бэ гэхэдэ, мүнөө ядерна зэбсэгэй иимэ ехэ болоод байхада гансахан ошонһоо дэлхэйн түймэр носожо болохо байна бшуу. Тиимэ дээрэһээл ленинградайхид бүхы совет арадтаяа хамта уласхоорондын хиналта доро бүгэдэ ниитээрээ буу зэбсэг хуряалгые бэелүүлхэ хэрэгтэ хүсэл оролдолгоёо гаргажа байһан манай правительствын хараа бодолые һайшаажа, дэмжэжэ байна.

ДЕПУТАТ В. А. АМБАРЦУМЯН
(Армениин ССР-эй Наукануудай академиин президент)

Бидэнэр, эрдэм ухаанай хүдэлмэрилэгшэд, ракетно-ядерна дайнтай холбоотой аюулай хэмжээе һайн мэдэдэгбди. Энээниие мэдэжэ байһан бүхы оронуудай эрдэмтэд дайнда эсэргүүсэгшэд гээшэ. Газарые тойрон дабшадаг хэмэл одонуудые амгалан зорилгоор хэрэглэхэ талаар хамта ажаллаха гэжэ Советскэ Союзай үүсхэлээр США-тай хэлсээнэй баталагдаһанда бидэнэр баярланабди гэжэ нүхэр Амбарцумян хэлэнэ.

Н. С. Хрущевой элидхэл соо гүнзэгыгөөр, эли тодоор найруулагдаһан Советскэ Союзай гадаадын политикын асуудалнуудые зүб гэжэ тоолоод, халуунаар, нэгэн дуугаар дэмжэнэбди.

ДЕПУТАТ Ю. А. ГАГАРИН
(СССР-эй лётчик-космонавт)

Бидэнэр, космонавтнуудта, манай дэлхэйн бүмбэрсэгые замбуулинай дайдын үндэр дээрэһээ хараха аза талаан тудалдаа юм. Түбинүүд дээгүүр ниидэжэ ябахадаа дэлхэйн бүмбэрсэг дээрэ ажаһууһан хүнүүд тухай бодожо ябаа һэмди. Хэрбээ бүхы арадууд ами нэгэн ажаллаа һаа, бүхы хүсэ шадалаа нэгэдүүлээ һаа, юун гэһэн ехэ, һайн юумэнүүдые хэхэ байгаа гээшэб. Энэ гоё һайхан газар дээрэ шуһа адхалгын түсэб зохёогдоно, зарим бузар хүнүүд манай газар дайдые хубхай хооһон, ядерна бомбын тэһэрэлгэһээ галдуулжа гэмтэшэһэн байхыень хараха дуратай байна гэжэ һанахада ехэл гомдохоор даа.

Эб найрамдалай хүсэнүүд дай саража шадаха гэжэ манай партиин, уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй гаргаһан тобшолол зүб байгаа гэжэ ажабайдалнай батална. Тиимэһээ бүмбэрсэг дэлхэйн гоё һайхан шарайе гал дүлэнһөө гэмтээлгэхэгүйн түлөө тэмсэлээ зогсоонгүй хэжэ байябди.

ДЕПУТАТ А. А. ГРОМЫКО
(СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр)

Дэлхэйн хоёрдохи дайнһаа хойшо ушарһан эгээ аюултай байдалые мэнэ һая бүхы дэлхэй хараһан байна гэжэ министр хэлэбэ. Тиимэһээ уласхоорондын байдал ямар бэ, Карибска далай шадар болоһон аюулта байдалһаа ямар тобшолол хэхэ ёһотойб гэһэн асуудалнууд бүхы хүнүүдые һонирхуулна.

Н. С. Хрущевой гүн удхата, ленинскэ гол ёһо үндэһэлһэн элидхэлынь эдэ бүхы асуудалнуудта эли тодо харюу үгэнэ. Энэ элидхэл шагнаһан хүн бүхэн манай партиин ЦК-гай ба Советскэ правительствын гадаадын политикын холо бодолтой байһые мэдэжэ абаха ёһотой.

Советскэ Союзай эрид шууд шиидэнгеэр хамгаалдаг амгалан ёһоор зэргэ оршон ажаһууха политика, манай ленинскэ Центральна Комитедэй зохёон гаргаһан, бэелүүлэгдэжэ байгаа политика бүхы арадуудта ойлгосотой, тэдэнэй аша туһые хараадаа абадаг байна. Тиимэһээл тэрэ нүлөө, хүсэ ехэтэй байна бшуу. Советскэ Союз саашадаа энэ ленинскэ хараа шугамаар ябаха.

Заседани дээрэ эдэ депутадууд үгэ хэлэбэ: **Н. С. Тихонов, В. А. Светличный, Я. С. Насрединова, М. Ф. Рыльский, А. Н. Зитманис, М. В. Петрищева.**

***

Сесси СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые баталха асуудалые зүбшэн хэлсэжэ эхилбэ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь, депутат **М. П. Георгадзе** элидхэл хэбэ.

КПСС-эй Центральна Комитедэй ноябриин Пленумэй гаргаһан тогтоолой ёһоор, СССР-эй гүрэнэй захиргаанай органуудые бии болгохо ба шэнээр байгуулха тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиум хэдэн Указ гаргаһан байгаа юм. Тэрээнһээ боложо, СССР-эй Конституцида зарим тэды хубилалтанууд болон нэмэлтэнүүд оруулагдаһан байна.

СССР-эй правительствын зарим гэшүүдэй шэнэ тушаалда томилогдоһон, тушаалһаа сүлөөлэгдэһэн тухай Указууд, мүн СССР-эй хуули ёһондо зарим тэды хубилалта ба нэмэлтэ хэһэн Указууд Верховно Соведэй баталамжада табигдана.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай хуулинуудые болон тогтоолнуудые депутадууд нэгэн дуугаар абаба.

***

Сесси дүүрэбэ. Совет арадай эльгээһэн этигэмжэтэд дүрбэн удэрэй туршада Кремль соо манай ажабайдалай шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэбэ. Депутадуудай нэгэн дуугаар абаһан ороной арадай ажахын хүгжэлтын ерэхэ жэлэй түсэб, 1963 оной гүрэнэй бюджет хадаа коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулгада, партиин XXII съездын агуухэ хараа бодолые бэелүүлгэдэ шухала шата болоно.

СССР-эй Верховно Совет уласхоорондын мүнөөнэй байдалые шэнжэн үзөөд Н. С. Хрущевой элидхэл соо найруулагдаһан Советскэ правительствын эб найрамдалда дуратай политикые нэгэн дуугаар һайшааба.

Коммунис партияа, Советскэ правительстваяа тойрон совет арадай нягтаар жагсанхай байһые, Ленинэй агуухэ һургаалда—коммунизм байгуулха замдаа манай Эхэ ороной баримталан ябажа байһан ленинскэ хараа шугамда үнэн байһыень харуулаа.

БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур
1962 оной декабриин 15.

Д. Аюшеевэй 50 жэлэй ойдо

Улаан-Удэ, Композиторнуудай союз,

АЮШЕЕВ Дандар Дампиловичта

Хүндэтэ юбиляр Танине СССР-эй Композиторнуудай союзай секретариат, СССР-эй арадуудай хүгжэмэй комисси сэдьхэлэй гүнһөө амаршалаад, үни удаан сагуудта энхэ мэндэ ажаһуухыетнай, оюун бэлигэй шэнэ шэнэ амжалтануудые туйлахыетнай хүсэнэ.

«Аха дүүнэр» гэжэ оперынтнай амжалтатай гараха байһанда этигэнэбди.

Хренников, Шапорин, Шостакович, Хачатурян, Щедрин, Свиридов болон бусад.

50 ЖЭЛ ДЭЛХЭЙ ДЭЭР, 25 ЖЭЛЫНЬ ХҮГЖЭМ ДЭЭР

Дандар Аюшеев табитай болобо. Хэды мэдэжэшье байгаа һаа, этигэжэ яданаб. Һаяхан лэ даа, бүри һаяхан, уран һайханай техникумэй нэгэ таһалга соо скрипкэ бариһан Дандар буряад аялгануудые хойно хойноһоонь аядуулжа, һайхан гэжэ һанаһанаа нотын саарһан дээрэ буулгажа һуугша һэн. Мүнөө һанаад үзэхэдэм, 1930-аад оной эхеэр һэн-ха. Хажуудань Бабу бии бололдоод, баһал аялгануудые аман соогоо гүбэнэхэ юм. Хойто жэлынь хоолой һайхантай Жэгжэд даган дууряалсадаг болобо. Эдэ гурбанай түрүүшынь найжа композитор Николай Никонорович Тихонов байгаа. Багшань тэдэ гурбанай хүгжэмдэ бэлигтэй байһаниие обёоржо, техникумэй оркестртэ наадхуулжа эхилһэн, уран хүгжэмэй оньһо мэргэжэлдэ илангаяа ханамжатайгаар һургадаг байһан юм.

Тиигэжэ байтар, уданшьегүй, Дандар Аюшеевэй хуурай хүбшэргэйн ая дороһоо мүнөөхи «Үлгын дуунай» аялга бишыха Түнхэнэй түхэлтэйгөөр гаража ерэбэ. Удаань Жэгжэд Батуевай лимбын уяхан дуун Хэжэнгэ, Хориин эгэшэг аялгаар урдаба. Һүүлээрнь Бабу Ямпиловай хуурай орёо нарин утаһануудые дайруулан, жэнхэни буряад аялгаар «Үлгын дуун» хүсэд дүүрэн хүгжэмэйнгөө мүр оложо найралдаба. Тэдэнэй зохёоһон түрүүшын буряад дуунууд анха уран һайханай техникумэй дуушадай аманһаа зэдэлжэ, Буряад орон дотороо радиогоор тарадаг байгаа.

Техникум дүүргэмсээрээ Дандар Аюшеев Бабу Ямпилов хоёр Мусоргскиин нэрэмжэтэ Ураалай консерваторидо эльгээгдэжэ, эрдэм ехэтэ багша, хүгжэмэй профессор, композитор Маркиан Петрович Фроловой хүтэлбэри доро мэргэжэл шадабаряа саашадань нарижуулжа, агууехэ ородой хүгжэмэй баялигуудые анхарал шуналтайгаар шудалжа ороһон байна. Эгээл иигэжэ Буряадай үндэһэн хүгжэм зохёолгын һуури табигдажа, тэрэнэйнь эхин шатын табсан дээрэ манай гурбан оюутан жагсаһан юм.

Буряад зон Дандар Аюшеевэй аялгалһан дуунуудые, найруулһан хүгжэмые, зохёоһон оперонуудые дуулажа, шагнажа, хаража, зүрхөө доһолуулан баярлажа байдаг. Түрэл арадайнь энэ халуун дулаан хандалга Байгал далайгаар дүүрэжэ, халин гэхэдээ, Москвагай театрай үргэн уужам ендэр хүрэтэр долгисоһон дэмбэрэлтэй. Буряадай уран һайханай болон уран зохёолой хоёрдохи декадада Дандар Аюшеевэй «Анда нүхэд» гэдэг түрүүшынь оперо гол һуури эзэлжэ, олон түмэн москвагаархинай нэрьемэ удаан альга ташалган соо тунана. Тэдэнэй халуун һайшаал дотор тус оперые хараһан парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдэй баяр оролсоо. Энэ хадаа манай композиторта юунһээшье ехэ магтаал, юунһээшье үнэтэй шагнал мүн болоо һэн. Теэд энэ тон үнэтэ шагнал дээрэнь алта шаража, хүгжэм зохёолшын энгэр дээрэ Эхэ ороноймнай эгээл дээдын хайра—Ленинэй орден носоһон юм.

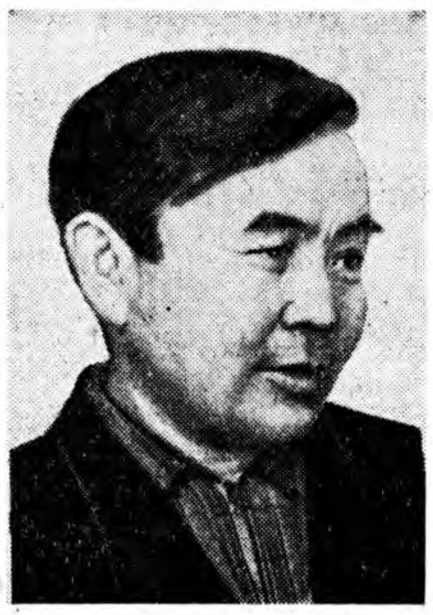
«Алдарта Байгал» гэдэг суута дуунһаа абаад, «Анда нүхэд» гэжэ оперо хүрэтэр хүгжэм найруулгын дардам харгы гаргаһан, Байгалай эрьедэхи Түнхэн нютагһаа Кремлиин шулуун туурга хүрэтэр ажабайдалай арюун зам дабаһан Дандар Аюшеев энээн тухайгаа иигэжэ хөөрэдэг:

— Энэ хадаа минии наһанда тохёолдоһон эгээл һайхан, эгээл баясхалантай ушарал һэн. Иигэжэ намайе анхаралай дулаан альган дээрэ үргэһэн агууехэ коммунис партида ами бэеэ сүм үгэжэ, доро дохином...

Түнхэн нютаг. Арбан гурбан залаатай аршаан булагууд гушан гурбан мундаргын гуя дундаһаа гулган гарадаг гэжэ дуун соонь хэлэгдэнэ. Тэрээнһээ һабагша татажа, нэгэ иимэ үльгэр абая.

...Алтан мундаргын хормой дороһоо эхитэй Түнхэнэй домто һайхан аршаан һайлан гоожон гараад, үхибүүн шэнги тэршээ дошхон Хэнгэргэ горхондо амта шэмтэеэ үгэжэ, тэрэнь эдир хүбүүнэй эршэ шандааһа мушхаруулһан Эрхүү голдо шудхаран, түлэг наһаяа хүсэһэн түбшэн гүнзэгы Ангар мүрэндэ, дам саашаа ехын ехэ Енисейтэй ниилэжэ, эсэстээ Гадаада далайн гашуубтар уһанда амта оруулдаг угсаатайл. Эгээл энээнһээ удхатай Дандар Аюшеевэй оюун бэлиг, уран мэргэжэл баһал тиимэ шатануудые дамжан ерэһэн намтартай.

Композиторай «Амар мэндэ хүргэнэм» гэжэ дууниинь энээниие элирхэйлнэ гэжэ һанагшаб. Тэрэ жабхаланта дуунай эхин толгой аялгань Түнхэн нютагһаа, Түнхэнэй аршаанһаа уг залгаһан, саашаа болохо бүреэ шангадажа, Хэнгэргын хүбшэргэй, Эрхүүгэй эршэ, Ангарай аажам дорюун аялга бэедээ шэнгээнхэй. Тиигэжэ оргсом аялгаараа, удха түгэлдэр үгөөрөө бүхы Буряад соогуур, бүхы Сибирь дээгүүр, Эхэ орон соогуур, гадаадыншье газар дайда дээгүүр хүнхинэжэ, алдарта Коммунис партиингаа, Ленин багшынгаа алдар солые дуудана.

Дуун! Дуун гээшэ хүн бүхэнэй сээжэ соо һалбарһан сэсэг юумэл. Орон дэлхэй дээрэ хэды олон үнгын сэсэгүүд бииб, тэды олон янзын дуунууд байхал. Теэд эрдэмтэ-ботанигууд байгаалиин эльгэн дээрэ хэды олон шэнэ түхэлэй, бүри һайхан хангалтай, бүри гоё үзэмжэтэй сэсэгүүдые тарижа ургуулнаб, мүн тэды олон шэнэ янзын, бүри һайхан аялгатай, бүри гоё нугалбаритай дуунуудые композиторнууд зохёон найруулдаг. Тиимэ композиторнуудай нэгэн —Дандар Дампилович Аюшеев юм. Аюшеевэй налархай сэдьхэл сооһоо, нугархай хурган дороһоо хамтадаа табяад дуунууд һалаатан гаража, ара үбэрөөр, аажам уудамаар ханхинан байхань гоё!

1940 ондо болоһон Буряадай уран һайханай түрүүшын декадын бэлэдхэлэй үедэ композитор Маркиан Петрович Фролов уригдажа, манай үндэһэн оперо бүтээхэ хэрэгтэ зохёолой гол жолоо бария һэн. Тиихэдэнь бэлигтэ ород композитор өөрынгөө шаби, залуу хүгжэмшэ Дандарые тэрэ түүхэтэ ехэ хүдэлмэридөө хамаадалсуулжа, сээжэдэнь хадагалаатай байһан сэбэр һайхан аялгануудые бэшүүлжэ хэрэглэбэ, шабияа хүгжэмтэ оперо зохёолгын орёо нарин оньһондо һургаба.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо Дандар Аюшеевэй хоолойнь улам шанга дорьботой боложо, хурганиинь улам уян нугалбаритай боложо ерэһэниинь энэ.

Консерваторидо байхадаа, агууехэ ородой хүгжэмэй культурые онсо анхаралтайгаар шудалдаг һэн. Тиигэжэ буряадайнгаа баазахан нугалбаритай аялгануудые шэнэ ёһоор, социалис маягтайгаар хүгжөөхэ, баяжуулха гэһэн оролдолго анха гаргаһан габьяатай. Буряад хүгжэм, дуу аялгада шэнэ һалаа болохо романснуудые, уянгата гунигай уран дуунуудые олоор найралдуулба. Тэрэнэй зохёоһон «Шамдаа», «Кавказда» гэхэ мэтын романснууд илангаяа һонирхолтой юм.

Гадна Дандар Дампилович оркестртэ наадаха уужам ехэ хүгжэм баһал зохёоно. Аюшеевэй найралдуулан буйлуулһан симфоническа зохёолнууд мүн лэ өөрын онсо ордоһотой, жэнхэни буряад үндэһэтэй, тон һонор ойлгосотой байха юм.

Дандар Дампилович Аюшеев мүнөө зохёохы һайхан уран ажалайнгаа түлэг дундань, халуун охин соонь шармайн ябана. Хүнэй наһан дээрэ абаад үзэхэдэ, табин жэл гээшэмнай гайтайл юм бээзэ. Гэбэшье мүнөөнэй жаргалта үедэ наһанай илгаа мэдэгдэхэеэшье болижо байһаниинь лабтай. Хүгжэм зохёолшон таби наһаяа шахаашье һаа, сэдьхэлынь залуу зандаа, инагай дуунһаа эхилээд, эпическэ оперо хүрэтэр уран ульгамаар бэшэжэл һуудаг.

Энэ таби наһанайнгаа богоһо дээгүүр алхалхадаа, мэнэ һаяхан дүүргэһэн шэнэ оперынгоо «арбан үнгын аялга» болохо клавирые һугабшалан ерэбэ. Альган дээрээ хадаг мэтээр арад зондоо үргэн табиһан «Аха дүүнэр» гэжэ шэнэ хүгжэмзүжэгыень Ленинэй орденто Буряадай оперо, баледэй театр анхаралтайгаар хүлеэн абаад, амжалтатайгаар гүйсэдхэн тогложо, авторай ойн үдэрые нэрэтэй солотойгоор угтаба. Уран шэнэ оперыень олон түмэн шагнагшад баһал баясхалантайгаар угтажа, композиторай зохёолойнь ажалда ехэхэн алхам урагшаа хэгдэһэниие урматайгаар тэмдэглэнэ.
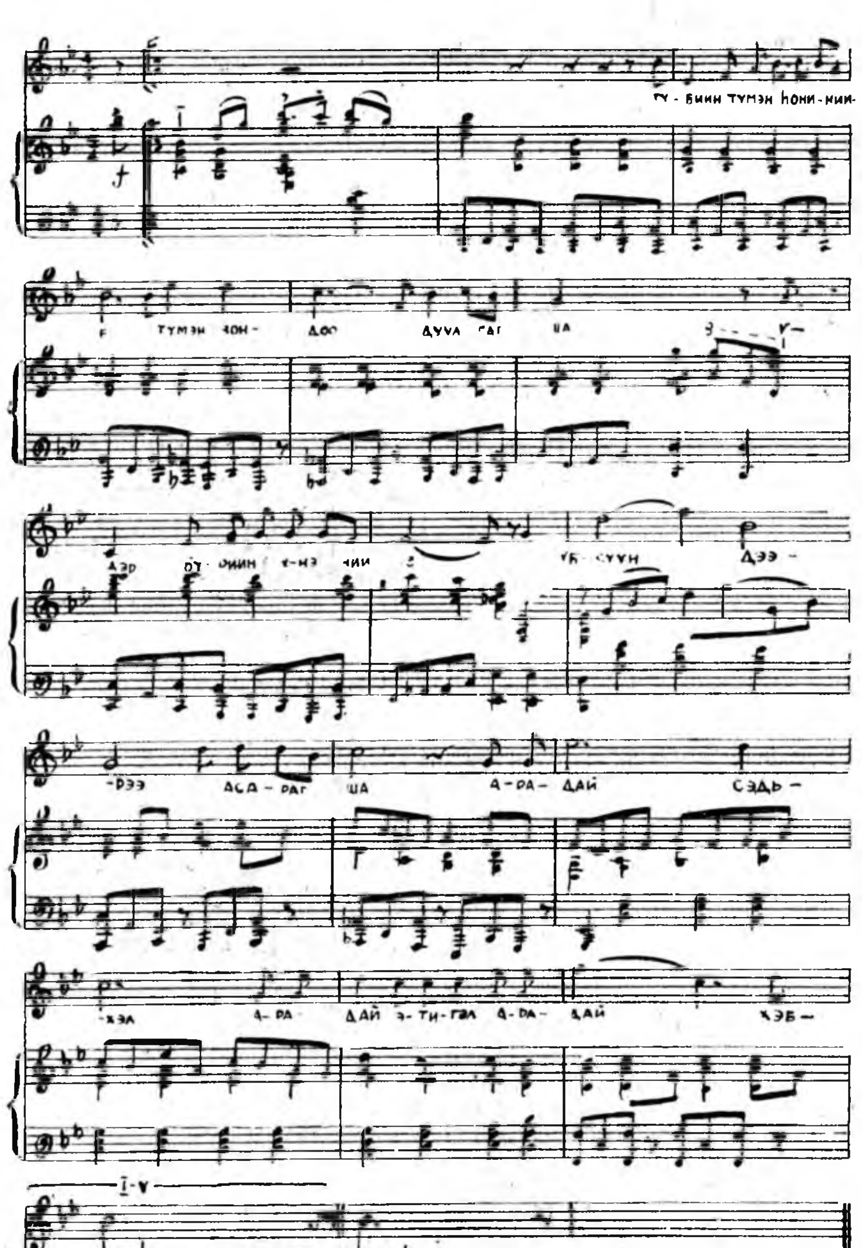
Олониитын ажал хүдэлмэридэ хододоо шударгы ябалсадаг, коммунис Дандар Дампилович Аюшеевэй үнэншэ сэхэ зүрхэн сооһоо коммунис парти тухай эгээл эрхим гэгдэһэн буряад дуунай зэдэлэн гараһаниинь гайхалгүй. Эгээл тэрэнэй зүрхэн сооһоо, имагтал тэрэнэй оюун бэлиг сооһоо ород буряад хоёр арадуудай анха урданһаа хойшонхи агууехэ хани барисаае домоглон түүрээһэн «Анда нүхэд», «Аха дүүнэр» гэжэ оперонуудай түрэн гараһаниинь бүришье гайхалгүй.

Буряад арадай бэлигтэ хурса хүбүүдэй нэгэн, Буряадай АССР-эй уран һайханай габьяата ажал ябуулагша композитор Дандар Аюшеевтэ бүри ехэ амжалта, ута үндэр наһа, удаан ехэ жаргал юрөөе!

Цэдэн Галсанов.

АРАДАЙ ХЭБЛЭЛ

Үгэнь Д. УЛЗЫТУЕВАЙ *Хүгжэмынь Д. АЮШЕЕВЭЙ*

Түбиин түмэн һониние
Түмэн зондоо дуулгагша,
Үдэр бүриин үнэниие
Үбсүүн дээрээ асаргагша
Арадай сэдьхэл,
Арадай этигэл,
Арадай хэблэл.
Ажал хэрэг баяраймнай
Алтан Толи гээшэлтэ,
Агуу бодол хүсэнэймнай
Арюун һүлдэ бэлэйлтэ.
Арадай сэдьхэл,
Арадай этигэл,
Арадай хэблэл.
Дэлхэйн арадай харгы зам—
Дэлгэр һайхан коммунизм.
Тэрээн тээшэ заланалта,
Тэмсээн соогуур гараналта.
Арадай сэдьхэл,
Арадай этигэл,
Арадай хэблэл.

Ноёхондо

ДҮРШЭЛТЭЙ МЕХАНИЗАТОР

Дугаржап Нимаевич Жимбеев бүри хорёод наһатайдаа Сэлэнгын МТС ошожо, трактористын курсада һураа һэн. Тэрэ гэһээр 23 жэл үнгэрөө. Эдэ жэлнүүдтэ нүхэр Жимбеев элдэб олон маркын трактор, комбайнуудаар хэдэ мянган гектар газар хахалһан, хэдэ мянган центнер таряа хадаһан байха. Тиихэдээ тэрэ абаһан уялгаяа хододоо нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэдэг юм. Тиимэ хадаа хэдэ дахин аймагай, республикын болон Бүхэсоюзна выставкэнүүдтэ хабаадалсаһан байна. Энэ жэлдэ нүхэр Д. Н. Жимбеев XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой ажахын тоосоондо ороһон тракторно-таряан ажалай бригадын бригадираар томилогдоо юм. Энэ намартаа өөрөө комбайнай штурвал барижа, сезон соогоо 760 гектар таряа хадаһан байна. Энэ нүхэрнай һаяхан Гусиноозерск хотодо болоһон механизаторнуудай зүблөөндэ хабаадажа, «Социалис мүрысөөнэй отличник» гэһэн значогоор шагнагдаһан, 86 түхэриг мүнгэн шанда хүртэһэн юм.

Мүнөө үедэ нүхэр Жимбеевэй бригадын механизаторнууд ерэхэ жэлэйнгээ тарилгада трактор машинануудаа бэлэн байлгахаар заһажа эхилэнхэй.

МАЛАЙ ТЭЖЭЭЛ ЗӨӨЛГЭ ДЭЭРЭ

Ноёхон нютаг уужам юм. Малайнь гүүртэ, фермэнүүд таруугаар һуурижанхай. Теэд тэндэ үбһэ тэжээл зөөхэ хэрэгтэ колхозой механизаторнууд ехэхэн туһа хүргэнэ. Жэшээлхэдэ эрхим механизатор Бабасан Туяханов «ДТ-54» трактораар үүрэй солбоноор эртэлжэ, үдэшын 10—12 час болотор үбһэ тэжээл шэрэжэ ябадаг юм. Энэ нүхэрнай трактортаа нэгэтэшье хооһоор шаргыень шэрүүлжэ ябадаггүй. Тиимэһээл үдэрэйнгөө даабариие хододоо 120—160 процент дүүргэдэг байна. Мүн «Беларусь» тракторай жолоошод Р. Лумбунов, И. Кульцанов, жолоошод В. Дондоков, Я. Бадмацыренов, үбһэ ашагшад С. Ирдынеев, И. Цыдыпов болон бусад үбһэ тэжээл зөөлгэ дээрэ онсо шалгарнад.

ХУДАГ МАЛТАГДАНА

Эндэ Улаан-Үдын мелиоративна отрядай хүдэлмэришэд Кули, Түхэм, Мэргээстэ гэхэ мэтэ тосхонуудта худагуудые малтажа дүүргээд, мүнөө Зургаан дэбэдэ малтажа байнхай. Эдэ газарнуудта мал олон аад, үбэлэй сагта уһаар дуталдахаяа һанадаг һэн. Теэд энэ ехэхэн дутагдал зайсуулагдажа байнхай.

С. Биликтуев.

Сэлэнгэ.

Һургуулиин ажабайдал

БҮХЫ ҮХИБҮҮД ҺУРАГ Л

Бүгэдэ ниитын һуралсалые бэелүүлһэн ушар хадаа, манай соёлой хубисхалай гайхамшаг илалтын нэгэ хубинь болоно.

Революциин урда тээ ямар байгаа һэмбибди. Бүхы үхибүүдэй оройдоол 5-6 процентнь һуралсахадаашье, имагтал баяд ноёдой, наймаанай, промышленна буржуазин албан хэрэгэй ажал хэхын тула һургагдадаг һэн. «Буса түрэлтэн» гэгдэдэг буряад яһатан бүришье хүндэ байдалда байгаа.

Теэд мүнөө сагта ташха ондоо эрхэ байдалда ажаһуунабди. Жэшээнь, манай автономито республика дотор арадай гэгээрэлэй хүгжэһэниие хаража үзэхэ болоо һаа, бүхы Баруун Европо соо түрүүшын һуури эзэлхэ байха.

1947 онһоо манай республикын бүхы һургуулинуудта бүгэдэ ниитын долоон жэлэй һуралсал бэелүүлэгдэжэ байһан, 1962 онһоо бүгэдэ ниитын найман жэлэй һуралсал бэелүүлжэ эхилээбди.

Һүүлэй гурбан жэлэй туршада манай эндэ найман жэлэй 116 һургуули тогтоогдоһон, мүнөө һуралсалай жэлдэ бүхы һургуулинууд найман жэлэй болгогдоһон байна.

Республика доторнай дунда болон найман жэлэй 258 һургуулинууд хүдэлнэ. Энэ бааза дээрэ 1970 он багта бүгэдэ ниитын арбан жэлэй һуралсал бэелүүлхэ аргатайбди.

Жэлһээ жэлдэ бүгэдэ ниитын һуралсалай жаса урганэ. Жэшээнь, 1961 ондо тус жасада 98,4 мянган түхэриг һомологдобол, 1962 ондо 105,1 мянган түхэриг гаргашалагдахань.

Үхибүүдэй хамтын байрануудай тоо 1963 ондо 200 хүргэгдэхэ.

Бэе муутай, эрэмдэг хүүгэдые һургаха, мүн түхэреэн үдэр соогоо хүдэлхэшье һургуулинууд тогтоогдонхой.

Һургуули бүхэнэй материальна бааза жэлһээ жэлдэ бэхижүүлэгдэнэ. Жэшээнь, партиин XXII съездын болоһонһоо хойшо олониитын үүсхэлээр һургуулиин 21 гэр байшан, хамтын 6 байра, һуралсалай 10 мастерской, спортын 4 зал баригдаа. Гүрэнэй мүнгэ зөөреэр 10 һургуулида гэр байшангууд шэнээр бодхоогдоо.

Олохон һургуулинууднай ажал хүдэлмэреэ нилээд һайжаруулжа байнхай. Улаан-Үдын 2-дохи, 6-дахи, 19-дэхи, мүн 1-дэхи, 2-дохи интернат һургуулинуудай, Усть-Баргузин тосхоной, Сэлэнгын, Ранжуровай, Хуушан Заганай, Үльдэргын, Сахуулиин, Хурамхаанай, Мухар-Шэбэрэй, Подлопаткын болон бусад һургуулинуудта үхибүүдынь бултааран шахуу һайнаар һуралсана. Үнгэрөөшэ һуралсалай жэлэй үедэ 30 гаран сомоной Соведүүд, 213 һургуули хамаг үхибүүдээ һуралсалда элсүүлжэ шадаа. Баунтын, Хойто Байгалай, Яруунын, Прибайкалиин болон бусад аймагуудта бүгэдэ ниитын һуралсал түгэс бэелүүлэгдээ. Дурсагдаһан аймагуудай партийна, советскэ органууд, арадай гэгээрэлэй таһагууд, һургуулинууд болон багшанар бүгэдэ ниитын һуралсал бэелүүлхэ талаар эмхидхэлэй ехэхэн хүдэлмэри ябуулаа бшуу. Тэрэшэлэн Бэшүүрэй, Сэлэнгын, Зэдын, Загарайн, Кабанскын, Ахын, Түнхэнэй аймагуудта шухала хэмжээнүүд абтаа.

Гэбэшье мүнөө үедэ республика доторнай аяар гуша гаран хүүгэд ямаршье шалтагаангүйгөөр һуралсахаяа болинхой. Мүн эрэмдэг, бэе муутай 200 гаран үхибүүд һургуулида абтаагүй. Илангаяа Мухар-Шэбэрэй, Тарбагатайн, Хориин аймагуудта, Улаан-Үдын районуудта олон үхибүүд һуранагүй. Юундэб гэхэдэ, тэндэхи партийна комитедүүд, нютагай соведэй, профсоюзна болон комсомольско организацинууд, арадай гэгээрэлэй таһагууд, һургуулинууд, түрэлхидэй комитедүүд, эхэнэрэй соведүүд бүгэдэ ниитын һуралсалаар дутагдалнуудаа саг болзор соонь усадхажа шадаагүй.

Хэрбээ һургуулида үхибүүнэй орожо шадаагүй гү, али һургууляа хаяа һаань, энэ ушар онсо нарин нягтаар харагдаха ёһотой.

Гадна бүгэдэ ниитын һуралсалай жасада профсоюзуудай, колхоз, совхозуудай болон предприятинуудай мүнгэ зөөри хододоо оруулагдажа байха, ажаһуудалай талаар түлюур үхибүүдтэ али бүхы туһаламжа, тэдхэмжэ үзүүлэгдэжэ байха ушартай. Тэрэшэлэн бүгэдэ ниитын һуралсалай постнууд, штабууд багшанартай болон түрэлхидтэй хамта улам шударгы һайнаар хүдэлжэ, үхибүүн бүхэниие анхарал дороо абаха, район бүхэниие микрорайонууд болгон хубаажа, харюу... нюурнуудта даалгаха ...тэй. Мүн дурсагдаһан ...далые нютагай Сов... сессинүүд, партийна эд... дэй суглаанууд болон ... райкомой пленумүүд ... зүбшэн хэлсэбэл һайн...

Мүн бүгэдэ ниитын ... жэлэй һуралсал тухай ... зоной дунда ойлгуул... хүдэлмэри үргэнөөр ... хэ, район болон гор... тогтоогдоһон опорно ... линуудые эрхим багш... дүй дүршэл согсолон ... рүүлхэ гол гуламта ... шухала.

Һураһан класстань ... хоёрдохи жэлдэнь ул... гээшэ баһал бүгэдэ ... һуралсал бэелүүлхэ ... шиидхэхы удха ш... Тиимэһээ ород, түрэл... лон хари хэлэ, мате... физикэ болон хими ... тушаа мүнөө жэлдэ о... харал хандуулха, багш... хүдэлмэри һайжаруул... рижуулха хэрэгтэ дэ... гуулинуудай эрдэмтэд... баадуулха, шалгалтын... гүүд тухай аймгүйсэд... та болон райкомуудта... сэжэ, элирүүлэгдэһэн ... далнуудые усадхаха ... хэмжээ абхуулха шух...

Һургуули доторой ... журам һайжаруулха ... комсомолой болон пи... эмхинүүдэй үүргэ уга... Зүгөөр тэдэндэ һург... хүтэлбэрилэгшэдэй бол... шанарай зүгһөө саг үр... туһаламжа үзүүлэгдэх... той.

Мүн промышленна ... приятинуудай, колхоз ... совхозуудай шефскэ т... жа гуримшуулхаар бо...

Манай республикын ... һоор 40 жэлэй ой 196... зун гүйсэхэнь. Энэ дур... та үдэрые республикын ... шанар ажалай шэнэ ... таар угтаха зэргэтэй.

1962—63 оной һур... жэлдэ урда урдынхиһ... наар хүдэлхэ, бүгэдэ ... найман жэлэй һурал... лүүлхэ гээшэ багша... арюун уялга мүн.

Коммунизмын үедэ ... ха хүнүүдые һурган ... жүүлхэ тушаа манай ... болон правительствын ... гэлжын анхарал орол... бодото хэрэгээрээ хар...

С. ДУГ...

Буряадай АС... гэгээрэлэй ми...

ХИЛЫН САANAҺAA

Хэлсээ баталалгын уряал

ДЕЛИ, декабриин 13. (ТАСС). «Хэлсээ баталхые Хрущев уряална», «Хилэ дээрэ тохёолдоһон байлдаае зүбтүүлһэнэй хэрэггүй,—иигэжэ Хрущев мэдүүлнэ», «Хрущев: хилэ дээрэхи тулалдаан хэлсээ баталалгын ёһоор гуримшуулагдаха ёһотой»— иимэ гаршагуудтайгаар Индиин газетэнүүд СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой элидхэл тухай мэдээсэлнүүдые толилно. Тиихэдээ Хитад болон Индиин арадуудай хоорондохи заншалта хани нүхэсэлэй үндэһөөр Инди болон Хитадай хилэ дээрэ тохёолдоһон хёмороое гуримшуулха шухала байһан тушаа Советскэ правительствые толгойлогшын хэлэһэн үгэнүүдтэ Индиин хэблэл гол анхаралаа хандуулна.

Буудалдаа зогсоохо, сэрэгүүдээ гэдэргэнь абаашаха тухай КНР-эй правительствын хэһэн алхамые Советскэ Союзай амаршалан һайшаажа байһан тухай Советскэ правительствые толгойлогшын хэлэһэн үгэнүүд газетэ дотор толилогдонхой. Зарим оронууд баруун зүгэйхидһээ сэрэгэй туһаламжа абажа, өөрынгөө толгойе урьха зангада оруулдаг, тиигэжэ мэдэлдэнь орошодог тухай элидхэл соо хэлэгдэһэн зүйлнүүд онсо мэдээсэгдэнэ.

Мүнөөнэй уласхоорондын байдалые бүхы талаарнь эли тодоор шэнжэлэн харуулаа гэжэ газетэнүүд Н. С. Хрущевой элидхэлдэ сэгнэлтэ үгэнэ.

„Би өөрынгөө арадтай хамта үлэхэб“

ЛЕОПОЛЬДВИЛЬ, декабриин 12. ТАСС-ай корреспондент иигэжэ мэдээсэбэ:

Конгын Республикын премьер-министр Сирил Адулын зааһанай ёһоор, үнгэрөөшэ недели соо Түбэй правительствын министр Чиал Мван гэгшээр толгойлогдоһон тусхай делегаци Болабемба олтирог дээрэ ошоо гэжэ элирбэ.

Хэрбээ хаалтаһаа табигдамсаараа Конгоһоо гаража, Гвинейн Республика ошоод, саг үргэлжэ ажаһууха байгаа һаань, Гизенгые правительствын сүлөөдэ табихаар бэлэн байһан тухай правительствые толгойлогшын даалгабаряар дурсагдаһан делегаци Гизенгэдэ мэдүүлбэ.

Хооһон хубхай олтирог дээрэ сууд, мүрдэлгэгүйгөөр арбаад һара соо зобожо байһан эрэлхэг патриот энэ дурадхалыень зэбүүрхэн буруушааба.

«Би сүлөөдэ табихыень эрилтэ хэнэб. Колонизаторнуудай болон тэдэнэй туһамаршадай дарлалта доро зобожо байгаа түрэл ороноо орхижо ошохогүйб. Би өөрынгөө арадтай хамта үлэхэб»— гэжэ Адулын түлөөлэгшэдтэ Антуан Гизенга мэдүүлбэ.

ВОССТАНИ ДАРАГДАБА

ПАРИЖ, декабриин 13. (ТАСС). Хариин агентствэнүүдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, Брунейдэхи восстани Англиин сэрэгүүдээр гол түлэб дарагдаба. Буһалгаалан бодогшод зарим лэ һуурин газарнуудые мэдэлдээ байлгаһан зандаа.

Сингапурдахи Англиин нэгэдэмэл командованиин түлөөлэгшын мэдүүлһэнэй ёһоор, буһалгаалан бодогшодой мэдэлдэ байгаа һүүлшын һуурин газарнуудые добтолон абахаяа англичанууд түхеэржэ байна.

Франс пресс агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, восстаниин үедэхи тулалдаан соо англиинхидһаа 6 хүн алуулһан, 28 хүн шархатаһан байна.

Кеннедиин ээлжээтэ пресс-конференци

ВАШИНГТОН, декабриин 13. ТАСС-ай корреспондент В. Вашедченко иигэжэ мэдээсэбэ:

Верховно Соведэй сесси дээрэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэлэй текст США-гай президент Джон Кеннедиин ээлжээтэ пресс-конференциеэ эхилхэһээ хэдэн час урид Вашингтондо абтажа эхилһэн байна.

Кубын Республикада добтолхогүй тухай өөрынгөө уялгые Холбоото Штадууд нарин нягтаар сахиха ёһотой гэжэ Советскэ правительствын толгойлогшын хэлэһэн һануулга Вашингтондо бүгэдын анхарал хандуулба. Кубада добтолхогүй тухай уялгануудаа США-гай ямараар бэелүүлжэ байһан тухай мэдээсэхыень, мүн Н. С. Хрущевой элидхэл тушаа һанамжаяа хэлэхыень пресс-конференциин эгээл эхилхэ үедэ корреспондентнүүд Кеннедиие гуйһан байна.

«Иимэ үгэ ехэ анхаралтайгаар шэнжэлэгдэхэ ёһотой юм бэзэ», гэбэшье Н. С. Хрущевой үгые шэнжэлхэ арга боломжо үшөөл олдожо шадагдаагүй гэжэ Кеннеди харюусаба.

Хоёр неделиин урда тээ үнгэрһэн пресс-конферен... Холбоото Штадуудай ... бодол тухай хэлэгдэһэн ... хараа бодолнай тиимэ ... үлөө, гэхэ зуура совет... лөөлэгшэдтэй Амери... лөөлэгшэд Стивенсо... клой гэгшэд Нью-Йорк... сээнүүдые хэжэ байһаар ... президент хэлэбэ.

Кубаһаа өөрынгөө ... гын зэбсэгые» Советск... абаашаа гү гэһэн ас... харюусахадаа, бүхы ... хаража үзэхэдэ, Куба... һээ советскэ ракетэнүүд... бомбардировщигууд бү... һан байна гэжэ Кенне... бэ. Заагдаһан газар д... спекци үнгэргэжэ бай... ла гээд тэмдэглэбэ. ... уласхоорондын тиимэ ... ци хэхэ эрхэ оложо ш... һаа, хинан шалгаха ө... ганнуудые Холбоото Ш... саашадаа хэрэглэхэ юм ... Кеннеди мэдүүлбэ.

Кубые экономическ... лаарнь хатуу бэрхэ б... оруулха гэһэн түсэ... США-гай арсажа ша... байһан тухай пресс-ко... ци дээрэ эли боложо үг...

Редакторай орлогш...
М. Н. Н...

Манай адрес, телефонуу...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 28. ...
ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора—46-32, зам. редактора—... ответ. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и проп...—24-74, сельского хозяйства и советского строительства—... промышленности, транспорта, информации—35-14, куль... литературы и искусства—34-05, писем и рабселькоров—... отдел переводов и корректорская—35-95, бухгалтерия—... Для междугородных переговоров — 16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства ку... Бурятской АССР.

Н00632. Зак. № 578...